

IVO VOJNOVIĆ I ZADAR

Brojna je literatura o književnom radu Iva Vojnovića; broj autora obasiže stotinjak imena a dvostruko je više bibliografskih jedinica. Odmah je uočljiva činjenica da velik broj priloga govori o njegovoj bibliografiji, poglavito o utjecaju stanovitih sredina u kojima je boravio (Dubrovnik, Split, Zagreb, Beograd, itd.) na njegov književni opus. Ako je, međutim, ijedna sredina doista direktno oblikovala stanovite Vojnovićeve sudove i životne napore, te poslužila kao neiscrpno vrelo književnih inspiracija, onda je to, daleko ispred svih, »grad njegovih čežnja« Dubrovnik. Ta činjenica mora biti pretpostavkom svakog proučavanja biografije Iva Vojnovića. Ma gdje bio, a inače za čudo, najmanje je bio u svom Gradu, pjesnik mu je uvijek jednako bio najbliži i njemu se najradije vraćao, pa i onda kad ga je napadao. Najvrednija Vojnovićeva djela napisana su inspirirana tim gradom. Počeo je u književnosti vapajem za Dubrovnikom i završio oproštajnim riječima tom istom gradu.¹ Sve što je napisao opsjednut vizijom tog grada ostalo je kao vrijednost, djela izvan kruga te njegove inspiracije, izvan kruga bolećive pripadnosti rodnom gradu, danas su mrtva, »kao što su mrtvi svi oni bučni hvalospjevi Vojnovićevih već zaboravljenih kritičara koji su, u pravilu, u njegovu djelu najbučnije hvalili baš ono što bijaše osuđeno da bude brzo zaboravljeno.«²

Na osnovi svega što je rečeno jasno je da ovdje neće biti mnogo govora o utjecajima Zadra na književno stvaralaštvo Iva Vojnovića, premda se takva tema ne može a priori odbaciti. Kasnije ćemo vidjeti i zašto. Pravi predmet ove rasprave jesu kulturni i književni tragovi Vojnovića u gradu Zadru s obzirom na njegove boravke u tom gradu, kulturne funkcije koje je tu obavljao, a i na dugogodišnje veze koje je s njim imao.

¹ Marijan Matković: Ivo Vojnović. PSHK, Zagreb, 1964, knj. 55, str. 8.

² Isto, str. 9.

Naslovljena tema u literaturi o Vojnoviću gotovo da je samo usput spomenuta. A i u tom slučaju to je obično informacija u nekoliko redaka o Vojnovićevim boravcima u Zadru i dužnostima pri Namjesništvu gdje je bio zaposlen. Tako Milan Marjanović samo informira da je Ivo Vojnović boravio u Zadru kad i Vladimir Nazor,³ Boris Jurić spominje prisutnost Vojnovića u radu zadarske »Hrvatske knjižarnice«⁴ a Hamdija Hajdarhodžić podastire Odjelu za suvremenu književnost JAZU svoj »Izvjestaj o istraživanju dokumenata o Ivi Vojnoviću u Splitu, Zadru i Zagrebu«, navodeći kako u Zadru nije pronašao ništa i kako pravo traganje tek predstoji.⁵ Pišući o raznim temama koje se tiču književne povijesti Zadra, Vojnovićevu prisutnost u tom gradu primjećuju i Mihovil Kombol,⁶ Jakša Ravlić,⁷ Cvito Fisković^{7a} i Nikola Ivanišin,⁸ ali se na njoj ne zadržavaju. Najbolju ocjenu stanja književne historiografije o toj temi dao je Darko Suvin koji ističe da se dosad mnogo govorilo o dubrovačkom i supetarskom periodu Vojnovićevu, dok o »zadarskom u biografici Vojnovićevoj ima razmjerno

³ Milan Marjanović: Vladimir Nazor u Zadru. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, I/1954, str. 237.

⁴ Boris Jurić: Djelatnost Hrvatske knjižarnice u Zadru g. 1905. *Zadarska revija*, IV/1955, str. 174.

⁵ Hamdija Hajdarhodžić: Izvjestaj o putu u Split, Zadar i Zagreb zbog dokumenata o Ivi Vojnoviću. Dubrovnik, kolovoz 1960. Ovako Hajdarhodžić opisuje svoja istraživanja u poglavlju »Zadar« koje donosimo u cjelosti: »Zadarski arhiv je djelomično uništen, jer je onaj kontingent koji je pripadao Jugoslaviji, bio pohranjen, poslije I svj. rata u Splitu, u općin. arhivu. Tamo je za vrijeme rata spaljen zajedno sa ostalim dokumentima.

Ja sam se, zasada, ograničio samo na to, da se orijentiram i da doznam gdje je što, jer me u Zadru čeka velik posao i treba ga dobro organizirati i za nj se pripremiti.

Ipak sam gledao index od 1858. do 1877. Na mnogim mjestima se spominju braća Kosta i Đuro — pjesnikovi otac i stric, koji su bili značajni akteri dalmatinskog Preporoda.

Spise nijesam gledao, ali sam popisao signature.

Naravno da treba tražiti i u zadarskoj Naučnoj biblioteci.

Moja, je namjera, da i u Zadru, ako budem mogao, popišem privatne kolekcije dokumenata i pisama«.

(Ovaj se »Izvjestaj« čuva u Književnom arhivu Zavoda za književnost i teatrologiju u Zagrebu.)

⁶ Mihovil Kombol: Zadar kao književno središte. *Zadar*, zbornik, Zagreb, 1964, str. 598.

⁷ Jakša Ravlić: Zadar u hrvatskoj književnosti. *Učiteljska škola Zadar 1866. — 1956.*, Zadar, 1956.

^{7a} Cvito Fisković: Pozdravni govor prigodom otvaranja Pomorskog muzeja u Zadru. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 13—14, str. 445.

⁸ Nikola Ivanišin: Dubrovačke studije (Ivo Vojnović), *Dubrovnik*, 1966, str. 133; Isti: Hrvatska moderna na Jadranu. *Zadarska revija*, XVII/1968, br. 3, str. 206.

malo traga.⁹ U novije doba o Vojnoviću i Zadru malo je više napisano u raspravi Nevenke Košutić-Brozović,¹⁰ koja je u najkraćim crtama bacila malo više svjetla na tu temu i dio Vojnovićeve biografije vezane uz Zadar.

Ivo Vojnović rodio se 3. listopada 1857. u Dubrovniku. Osnovnu školu i sedam razreda klasične gimnazije polazio je u Splitu, gdje mu posljednje godine školovanja hrvatski predaje Eugen Kumičić.¹¹ Konstantin Vojnović, otac Iva Vojnovića držao je u Splitu odvjatničku kancelariju, ali mnogo je važnija njegova politička aktivnost. Dugi niz godina on je jedan od najistaknutijih zastupnika Narodne stranke, odnosno kasnije Narodne hrvatske stranke u Dalmatinskom saboru, koji je svoju sabornicu imao u Zadru.¹² Upućen na taj grad u kojem je obavljao svoje zastupničke funkcije on se često u nj navraća sa svojom obitelji pa i sa malim Ivom, tim više što je u Zadru živjela i sestra Ivove majke Nika (Nicol) Serragali, udata za zadarskog liječnika Karola Neumayera, čiju kćer Pepicu (Pipe), udatu kasnije za Marija Dominisa, svoju, dakle, sestričnu Ivo je neobično volio i posvetio joj mnogo lijepih stranica u svom »Bolničkom dnevniku« sjećajući se svojih susreta s njom od kojih su mnogi bili baš u Zadru.¹³

U listopadu 1874. obitelj Koste Vojnovića odlazi u Zagreb, gdje Kosta, ostavivši svoju splitsku odvjatničku kancelariju, preuzima, na poziv biskupa Josipa Jurja Strossmayera i Franje Račkog, katedru krivičnog a zatim i građanskog prava na novootvorenom sveučilištu. I sam veliki borac za sjedinjenje Dalmacije s Hrvatskom, taj je događaj prihvatio kao još jednu novu mogućnost da djeluje u tom smjeru. Odrekavši se mandata u Dalmatinskom saboru, ušao je u Hrvatski sabor čiji je član bio od 1878. do 1884. Borbe s talijanašima zamijenjuje borbama s mađaronima. Mada je financijski lošije prošao, boravak u Zagrebu dobro je došao školovanju njegove djece i njegovoj daljnjoj budućnosti. Ivo je tako u Zagrebu završio klasičnu gimnaziju i upisao se na Pravni fakultet na kojemu je u srpnju 1879. s uspjehom diplomirao.¹⁴ Prelaskom u Zagreb Kosta Vojnović postaje izvjestitelj zadarskog *Narodnog lista*. Uredniku Jurju Biankiniju piše u pismu od 16. rujna 1877. da će mu umjesto novinara Dinka Politea, koji

⁹ Darko Suvin: Uz biografiku Iva Vojnovića. *Mogućnosti*, Split, XI/1964, br. 4, str. 408.

¹⁰ Nevenka Košutić Brozović: Uloga Zadra u književnom životu hrvatske moderne. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 1976, sv. 14—15, str. 280—281.

¹¹ D. Suvin, isto, str. 412.

¹² Konstantin Vojnović (1832. — 1903.) je bio zastupnik u Dalmatinskom saboru u ovim razdobljima: 1863—1870, 1872—1876, 1901—1903. Ivo Perić: *Dalmatinski sabor 1861. — 1912.* (1918.), Zadar, 1978. str. 230.

¹³ Ivo Vojnović: *Bolnički dnevnik*; 26. ožujka 1916. i 6. veljače 1917. Čuva se u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci; R — 5620.

¹⁴ D. Suvin, n. dj., str. 412.

je prestao izvještavati iz Zagreba, osigurati srednju suradnju novog dopisnika, »valjanog pravnika«. Postigli su sporazum i 15. rujna 1877. Kosta mu šalje prvi dopis potpisan sa — X uz ovu napomenu: »Pod mojom upravom vodit će dopisivanje moj Ivo. Tako će se naučiti malko truditi i zaslužiti. Političke dopise, kao i ovaj, redovito ću ja sastaviti. (...) Neka Vam bude preporučeno da ni tamo ni amo, ako bi Vas upitali, ne otkrijete dopisnika: tajnost je takvih posala uvjet uspjehu. Ako vam dosađuju, recite »jedan pravnik«.¹⁵

U *Narodnom listu* počinju izlaziti dopisi iz Zagreba potpisani od dvostrukoga —X. Ivo piše o kulturnim zbivanjima a Kosta o političkim. Izlazili su od 1877. do 1880. No, ipak su pisali izvješća iz dva posve različita područja, već se na prvi pogled po stilu jasno razabire tko je autor knjige; Kosto piše suhoparnim polit. jezikom, redovno s mnogo cifara i podataka, a Ivo piše s očitom emocionalnom zainteresiranošću za onaj predmet zbog kojeg se latio pera. Prvi dopis s Ivovim tekstom objavljen je 15. studenog 1877. godine. To su ujedno *prvi objavljeni radovi Iva Vojnovića*.¹⁶ Juraj Biankini držao je obećanu riječ Kosti Vojnoviću da neće otkriti autorstva dopisa iz Zagreba i možda baš zahvaljujući tome do danas su u Vojnovićevoj bibliografiji oni nepoznati. 1877. Ivovi osvrti na kulturna zbivanja u Zagrebu bili su dodatak političkim dopisima njegova oca, a kasnije je pisao samostalne dopise, pa tako već 1878. u redovnom dopisu prvo najavljuje komentar Markovićeve drame »Zvonimir«, čija premijera je netom održana u Hrvatskom zemaljskom kazalištu, a zatim nekoliko brojeva kasnije u »podlistku« na počasnom mjestu prve stranice donosi opširan osvrt na tu kazališnu predstavu, i to u dva nastavka.¹⁷ Daljnji Ivovi dopisi govore o radu pojedinih zagrebačkih kulturnih društava i ustanova, o izložbama, predavanjima, kazališnim sezonama itd. i svojevrsna su kronika kulturnih zbivanja u Zagrebu u tom razdoblju.

Suradnja Iva Vojnovića u *Narodnom listu* prekinuta je naglim odlaskom njegove obitelji iz Zagreba nakon katastrofalnog potresa 9. prosinca 1880. Škole su bile zatvorene a Ivo, koji je tada bio prislužnik pri Sudbenom stolu, dobiva dopust pa se obitelj sklanja u Zadar k Ivovu stricu Đorđu,¹⁸ u to vrijeme predsjedniku Dalmatinskog sabora i doživotnom članu Gospodarske kuće u

¹⁵ Hrvoje Morović: Pisma Koste Vojnovića Jurju Biankiniju, uredniku Narodnog lista. *Izdanje Historijskog arhiva u Splitu*, sv. 6, str. 233—256, Split, 1967.

¹⁶ Mirko Žeželj: Gospar Ivo. Zagreb, 1977, str. 36.

¹⁷ *Narodni List*, Zadar, XVII/1878, br. 16, str. 1; br. 17, str. 2.

¹⁸ Đorđe Vojnović (1833. —1895.) Zastupnik u Dalmatinskom saboru od 1867. do 1895., a predsjednik Sabora u mandatnim razdobljima 1876—1883; 1883—1889; te 1889—1895. I. Perić, n. dj., str. 217—221.

Beču. 1899. Vojnović kasnije nezadovoljan službom na sudu koju je vršio u Križevcima, pa u Bjelovaru, podnosi molbu zadarskom Namjesništvu na mjesto perovođe, gdje je kao koncipist imao manju plaću, ali bio mnogo zadovoljniji sredinom u koju je došao.¹⁹ U Zadru je ostao do 1891. god.

Te prve tri godine Vojnovićeva boravka u Zadru (1889 — 1891.) nisu ostavile mnogo traga u kulturnom životu toga grada. Njegovo je književno središte u punoj mjeri ostao Zagreb, posebno Zemaljsko kazalište koje je imalo na repertoaru njegovu dramu *Psyche*, prema kojem je Zadar za Vojnovića ipak bio provincija, za nj prilično ugodna, birokratsko — aristokratska, na moru i naravno — bliže Dubrovniku.²⁰ Ivo Vojnović međutim u toj sredini plodno književno stvara; D. Suvin je nedvojbeno utvrdio da je konačna verzija njegova »Sutona« pisana od 1898. do 1899, dakle za vrijeme njegova boravka u Zadru.²¹ Iz tog razdoblja sačuvala se i opsežna Vojnovićeva korespondencija upućena Milivoju Dežmanu u Zagreb u kojoj autor piše o svojim stvaralačkim nemirima u pisanju »Sutona« i kasnije o mogućnostima objavljivanja toga djela.²² U to vrijeme nastaju i prve pjesme iz njegovih »Dubrovačkih soneta«, odnosno njihove prve verzije, jer ih je kasnije često popravljao. Tako u zaglavku rukopisa njegove pjesme »Miholjice« stoji: »Spjevao Sergij P. [pseud. Iva Vojnovića] Zadar«. Tu je pjesmu poslao Dežmanu da je objavi u *Viencu*.²³

Nakon prvog boravka u Zadru Vojnovića služba vodi u Dubrovnik, gdje je bio kotarski komesar kod Kotarskog Poglavarstva, te u Supetar na Braču sa sličnom funkcijom, da bi se 1899. ponovo vratio u Zadar, ovaj put na mjesto tajnika Namjesništva, na koje je postavljen 4. kolovoza 1899. (S obzirom na ljetne dopuste i proceduru razrješenja Ivo je u Zadar prešao potkraj rujna 1899.). U Zadru je ostao sve do konca 1903. godine. (Stanovao je kod gđe. Antoniette Guardiali, koju kasnije spominje i u svom »Bolničkom dnevniku«.) Ovaj drugi Vojnovićev »zadarski period« puno je važniji i bogatiji uzajamnim vezama između pjesnika i grada u kojem je prebivao. Što se tiče aktivnog učešća u kulturnim funkcijama društvenog značaja najistaknutija je ona, pred kraj njegovog boravka u Zadru, 1903. god, kad je neko vrijeme vršio dužnost tajnika Matice dalmatinske i bio urednik njenog

¹⁹ M. Žeželj, n. dj., str. 59.

²⁰ Isto.

²¹ D. Suvin: Dramatika Iva Vojnovića. (Geneza i struktura.) *Dubrovnik*, br. 5—6, XX/1977, str. 308.

²² »Suton« je prvi put objavljen u *Životu* 1900, br. 2, knj. 1. Prvo knjižno izdanje — 1902. god. u ZK MH.

²³ Korespondencija Iva Vojnovića sa Milivojem Dežmanom Ivanovom čuva se u Književnom arhivu Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU u Zagrebu. Rukopis navedene pjesme prilog je jednom pismu; također u ostavštini M. Dežmana.

književnog časopisa *Glasnika Matice Dalmatinske*. Ovo je, međutim, tema posebnog poglavlja ove radnje. S druge strane, posao tajnika u Namjesništvu bio je strogo pravničkog i birokratsko-administrativnog karaktera i Vojnović ga je nerado obavljao. Stoga nije bilo iznenađujuće da je već 1903. ponovo premješten i to na novoosnovano Poglavarstvo u Supetru gdje je postavljen za kotarskog poglavara. (Otvorenje je bilo 10. listopada 1903.) U Zadru — reče mu namjesnik Nardelli, u otvorenom razgovoru — nema za njega mjesta. Kasnije se, po svojoj želji, može eventualno natjecati za mjesto arhiviste i konzervatora u Dubrovniku. I tako je Vojnović zbog svog anti-birokratskog stava, ali i zbog stanovitih afera na poslu, prvo otišao iz Zadra, odnosno kasnije izgubio posao u Dalmaciji »bez prava na mirovinu«, nakon 28 godina službe.²⁴

Ivo Vojnović je u Zadru neobično mnogo književno radio uz sve poteškoće njemu morskog službovanja. U Zadru je završio svoje najznačajnije djelo »Dubrovačku trilogiju«, ili da budemo točniji, prvu od 15-ak verzija, koliko se sačuvalo, ovog djela, ne računajući njegove vlastite prijevode na talijanski i francuski koji su također posebne verzije. Lujo Vojnović je pisao (Spomeni o bratu) da je Ivo »Trilogiju« pisao noću, u krevetu, pri jednom krajičkom svijeće (i da je nacrtao sebe tako) »ili za vrijeme kancelarijskih do smrti dosadnih časova između dva c. kr. dekreta, u staroj zadarskoj palači generalnih providura mletačke republike u Dalmaciji i i Albaniji.« I sam je Ivo u svom »Dnevniku«, 8. siječnja 1919. zabilježio da je dio »Trilogije«, »Allons enfants!« pisao »u banalnosti zadarskog Namjesništva skrivajući napisane stranice u uredu onog kretena Maroičića!«²⁵ Uzevši u obzir, kako smatra D. Suvin,²⁶ da Vojnovićevo službovanje u Zadru počinje kolovoza 1899, te da je dramolet objavljen 1901. god. u broju 1 *Života*²⁷ — možemo zaključiti da je on najvećim dijelom pisan od jeseni 1899. do kraja 1900; dakle napisan je za pjesnikovog boravka u Zadru. Ovu jednočinku Vojnović iz Zadra šalje Hrv. zem. kazalištu u Zagreb 2. ožujka 1901. da se prikaže sa »Sutonom«. Suprotno toj njegovoj želji izvedena je tek u sklopu Trilogije 28. travnja 1903, a posebno u Zagrebu samo jednom 2. rujna 1906. Da ovo djelo autor u Zadru nije samo redigirao nego i stvarno napisao vidi se iz pisama Luji Vojnoviću tih godina upućenih iz Zadra u kojima Ivo traži neke historijske podatke o ulasku Francuza u Dubrovnik za svoju dramu. Naikasnije ljeta 1901. Vojnović je, kako se vidi iz pisma Dežmanu kolovoza te godine, preveo »Allons enfants!« na talijanski nadajući se da će ga izvoditi Ermete

²⁴ M. Žeželj, n. dj., str. 133—135.

²⁵ I. Vojnović: Bolnički dnevnik, 8. siječnja 1919.

²⁶ D. Suvin, n. dj., str. 337—338.

²⁷ *Život*, Zagreb, II/1900, knj. 1.

Novelli, poznati talijanski glumac, koji je sa svojom trupom u to vrijeme gostovao u zadarskom kazalištu »Teatro Verdi«, i kojeg je Vojnović osobno poznao.²⁸ Novelli je pričao Vojnoviću kako su ga prigodom gostovanja 1899, »quei boni e cari Croati« u Zagrebu dočekali kao rimskog trijumfatora. Ivo je volio njegovu školu verizma, a nije isključeno da glumčev verizam nije imao odjeka u Ivovoj »Trilogiji«. Ermete Novelli ipak nije na svoj repertoar stavio »Allons enfants!«, a prijevod je Vojnović anonimno objavio u sv. 5 zadarskog časopisa *Rivista Dalmatica* III, 1904. godine.²⁹ (Njegovo autorstvo identificirano je kasnije — na osnovu navoda prof. A. Cronie iznesenog u knjizi: »Teatro serbo-croato«, Milano, 1955.) Po Vojnovićevom talijanskom prijevodu ovo djelo je 1904. god. (iste godine kad je izašlo u *Rivisti Dalmatici*) na ruski preveo Mihail Bakunjin, (samo imenjaka čuvenog anarhista), inače ruski generalni konzul u Kopenhagenu oženjen Dubrovkinjom, a prijevod je pripremio za jedno petrogradsko kazalište.^{29a} Vojnovićev talijanski prijevod je inače treća verzija drame »Allons enfants!«, a profesor padovanskog sveučilišta talijanski slavist a rodom Zadranin A. Cronia (1896—1967) ju je proglasio boljom od originala.^{29b} F. Čale u časopisu *Forum* (br. 9, 1973, str. 491—507) pod naslovom »Prijevod bolji od izvornika« dokazuje da su izmjene u prvom redu u didaskalijama, radi informiranja talijanskog čitatelja i gledatelja i dočaravanja sredine, a manje u dijalozima, gdje je u talijanskom prijevodu izgubljen sav kolorit dubrovačkog govora. O ovom problemu pisala je i *Liliana Missoni* s napuljskog Sveučilišnog orientalnog instituta u članku pod naslovom »Ivo Vojnović prevoditelj samog sebe«. Autorica studiozno na primjerima zaključuje da je Vojnović bio nevješt talijanskoj ortografiji, da je prijevod izgubio mnoge djelotvornosti izvornika, da je, što je najveći nedostatak, u novoj verziji jezik izgubio regionalne intonacije, da su sintaktičke cjeline teške, itd.^{29c} Ivo je na

²⁸ I. Vojnović: Ermete Novelli. *Književni Jug*, Zagreb, 1919, br. 5.

²⁹ Nakon tiskanja u zadarskom časopisu *Rivista Dalmatica*, Vojnovićev prijevod vlastite drame »Allons enfants!« u Zadru je još jednom objavljen, ovja put, kao zasebna knjiga: Ivo Vojnovich: Allons enfants! Drama in un atto. Zara. T. S. Artale, 1904, 40 — (2) str. 8. Godine 1955. ovaj prijevod (kao i prijevod ostalih dvaju dijelova »Trilogije« od Carmen Cronie) doživljava još jedno objelodanjivanje, i to u knjizi: *Teatro serbo-croato*, con un'auto-versione di Ivo Vojnović e versioni di Carmen Cronia, prredio Arturo Cronia, Nuova accademia Editrice, Milano 1955. U nas su prvi o ovom prijevodu pisali Frano Čale i Mate Zorić: »Dubr. tril.« u talijanskom prijevodu, »Dubrovnik«, 1956, br. 1, str. 93—95.

^{29a} M. Žeželj, n. dj., str.113.

^{29b} Arturo Cronia: Importanza delle autoversioni. *Ricerche slavistiche*, XI, Firenze, 1963, str. 128—148.

^{29c} Liliana Missoni: Ivo Vojnović traduttore di se stesso. *Studi in onore di Arturo Cronia*, Padova, 1967, str. 325—337.

talijanski prevodio i »Psyche«, »Ekvinocijo«, »Suton«, »Imperatrix«, »Prolog nenapisane drame« (da bi se prevela na francuski) — sve u svrhu prodora na zapadne pozornice i afirmacije u inozemstvu.

Slijedeće Vojnovićevo djelo za koje znamo da je svoj konačni oblik za objavljivanje dobilo upravo u Zadru je, još jedan dio »Dubrovačke trilogije« — »Na taraci«, kojeg je Vojnović počeo pisati 1901. a završio u ožujku 1902. god.³⁰ (Kao sastavni dio »Trilogije« objavljeno je u Zagrebu 1902.)³¹ Dakle za dva dijela »Trilogije« možemo sa sigurnošću reći da ih je Vojnović pisao u Zadru: »Allons enfants!« i »Na taraci«. Treći dio »Suton« Vojnović u Zadru samo dovršava jer je rukopis donio sobom iz Supetra. Ovo je djelo, po navodima D. Suvina, stvarano od 1898. do 1899. Rukopis spreman za tiskanje pisac šalje iz Zadra uredništvu *Života*. I doista 1900, u sv. 4, str. 111—121 djelo je prvi put objelodanjeno pod naslovom »Suton« a odmah ispod naslova stoji: Napisao Ivo Vojnović (Zadar).³² Iste godine, 8. svibnja »Suton« je izveden i na sceni Hrv. zem. kazališta u Zagrebu. Milan Begović je zapisao (»Konte Ivo«, Hrvatska revija, br. 10, 1929. g.) kakav je senzacionalni dojam izazvao »Suton« kad je stigao u redakciju *Života*. Urednik Milivoj Dežman Ivanov vidio je u njemu pobjedu Moderne, mlade i slobodne generacije nad natražnjačkim duhom sladuniavih pjesmarica, kalendara i molitvenika. Hrvatska se dramaturgija tada uzdigla na viši, evropski nivo, zaključuje Begović. Iste godine, 1900, nakon velikog uspjeha »Sutona« Vojnović piše Dežmanu iz Zadra u pismu od 12. srpnja 1900, da je konačno u cjelosti završio svoju »Trilogiju« te da će mu je poslati da je kompletnu u Zagrebu objavi. »Dubrovačka trilogija«, kruna Vojnovićevog književnog opusa, je eto, kako vidimo, u najvećoj mjeri napisana u Zadru.^{32a} Ne negirajući da ju je pjesnik godinama nosio u sebi, zaključimo da je u obliku u kakvom je prvi put tiskana, stavljena na papir baš u ovom gradu.

U isto doba kad i Vojnović, u Zadru boravi čitav niz drugih vrlo istaknutih hrvatskih književnika, nešto zbog toga što su u Zadru, ondašnjem glavnom gradu Dalmacije, bili uposleni, a nešto i zbog toga jer je to bio najistaknutiji kulturni centar južnog dijela Hrvatske. Spomenimo samo one najpoznatije: Vladimir Nazor, Milan Begović, Rikard Katalinić Jeretov, Jakša Čedomil, itd. Sa svima njima Ivo Vojnović je imao malo ili gotovo nikakvog kontakta. Distancirajući se od hrvatske sredine, Vojnović se kreće

³⁰ D. Suvina, n. dj., str. 340.

³¹ I. Vojnović: Dubrovačka trilogija, isto.

³² Prvo knjižno izdanje »Sutona« bilo je 1902. u Zagrebu; u ZK MH.

^{32a} I. C. Fisković, na str. 455. n. dj., piše: »U Zadru boravi Ivo Vojnović započevši ovdje remek djelo naše kazališne umjetnosti »Dubrovačku trilogiju«.

u društvima Austrijanaca i Talijana koji su držali visoke položaje u dalmatinskoj vladi. Slobodno vrijeme uvečer Ivo je često provodio posjećujući talijansko kazalište u Zadru, ali i tamo, samo u društvu Talijana. I Nazor i Begović i Jeretov tuže se na Vojnovićevo separatno držanje i u svojim nastojanjima da ga na neki način pridobiju za stanovite kulturne i književne akcije doživljavaju redovito neuspjeh. I premda su Nazor i Vojnović iste godine došli i otišli iz Zadra nisu nikada našli zajednički jezik i razlog za suradnju.³³ Nazor nije bilježio svoja sjećanja o Vojnoviću, ni tada ni kasnije. Ivo se ipak jednom osvrnuo na Brundijadu — djelo svog tadašnjeg sugrađanina Vladimira Nazora, za koju u *Glasniku Matice Dalmatinske* 1902. piše da joj fali naivnosti i humora. Kasnije je čitajući Nazorove pjesme »Intima«, zabilježio u »Bolničkom dnevniku« (27. VIII. 1917.) »Nazor je pjesnik — nema dvojbe, ali više receptivan negoli originalan! — Gdje je svoju tu je tvrd; više zabavljen ritmom negoli idejom. Da imade srce, tj. topline iznutra a ne samo iz razuma, bio bi velik«. Malo bolji kontakt s Vojnovićem uspio je uspostaviti Milan Begović. Za Begovića je konte Ivo bio duhovit kozer, sklon lijepoj frazi, retorici, u gransenjskoj pozi, patetici, »ezaltan« kao i njegovi junaci, nenarodan ukratko, a Iva je u Begoviću odbijalo vrličko porijeklo i čulnost.^{33a} Ipak, Begovićev doživljaj Vojnovića po mnogo čemu je karakterističan za lik pjesnika u vrijeme njegova boravka u Zadru:

»Upozno sam konte Ivu letimično u Zadru, u vrijeme kad je Suton ugledao svjetlo u životu. On je bio politički činovnik kod Namjesništva a ja suplent na jedva ustrojenoj hrvatskoj mladoj gimnaziji, mučenici progonjenoj i poslije očajno zagašenoj rasadnici naše riječi i duha u otuđenom gradu. Nije onda bilo lako biti učiteljem na toj školi. Mularija je prijetila i provocirala. Jedanput sam izgubio strpljivost i zaprijetio da ću pucati iz revolvera ako me ne puste na miru. Moja je prijateljica duhovito-impertinentnoj dječurliji dala novog povoda da me još jače izazivlju. Gdje god sam se pokazao, čuo sam poklik: Fora le balle! Fora le balle! (Napolje s kuglama! Napolje s kuglama!) I pošao sam u Namjesništvo školskom nadzorniku da ga zamolim za zaštitu. Tom prilikom zakucalo sam na vrata Vojnovićeve kancelarije. Dojam koji je na me učinio pjesnik Ksante i Sutona nije bio osobit, štaviše, otišao sam prilično razočaran. Konte Ivo, neobično elegantan, sa ne sjećam se već kakvim cvijećem u zupučku, aristokratsko-birokratski superioran, neiskreno nasmiješen, s prekrizanim rukama preko prsiju,

³³ M. Marjanović, n. dj., str. 190. M. Žeželj: Nazor suplent u Zadru. *Zadarska revija*, XXI/1972, br. 3—4, str. 167.

^{33a} M. Žeželj: Gospar Ivo, Zagreb, 1977, str. 124.

izbacio je nekoliko fraza u raznim jezicima — talijanski, njemački, francuski — i prešao preko moje hvale na račun njegova Sutona s uzvišenom nehajnošću. A kad sam mu spomenuo moje nezgode s talijanskom mularijom i ispričao o njihovom izazovu: *Fora la balle!* bio je oduševljen i smijao se kličući: *Che spirito! Che spirito!* (Koliko li duhovitosti!) Ja sam se poklonjen oprostio od pjesnika... (...) I moj drug Vladimir Nazor doživio je slično iskustvo. A i Jeretov se je znao tužiti na ovaj Vojnovičev ekskluzivitet. Konte Ivo je onda volio kozmopolitsko šareno, birokratsko društvo, koje je tako lijepo opisao u III. dijelu svoje Trilogije, a držao se je daleko od naših ljudi. Općio je većinom s bečkim grofićima, namještenim na Namjesništvu, koje smo u ono doba zvali *mazzagati* (mačkožderi) ili s Talijanima. Tko bi ikad bio rekao da će ovaj, naoko za narodnu stvar nehajni gospodin, postati poslije petnaest-dvadeset godina narodni mučenik i jedan od najslavljenijih boraca protiv tuđina.³⁴

Vojnović je dosta surađivao u zadarskim periodikama (iscrpna bibliografija je na kraju radnje). Juraj Biankini i Vinko Kisić, s druge strane, u novinama koje su uređivali, u *Narodnom listu*, donosili su brojne vijesti o književnom radu i životu Iva Vojnovića, pa je taj po cijelom primorju vrlo čitani polutjednik učinio mnogo za pjesnikovu popularnost.

Spomenimo i to da je Ivo Vojnović 30. travnja 1906. god. u Zadru održao vrlo uspješnu književnu večer u organizaciji Matice dalmatinske, na kojoj je prvi puta u javnosti čitao svoje novo djelo »Smrt majke Jugovića«. Koliki je bio pjesnikov ugled govori i to da su na priredbu došle i takve ličnosti, za ono vrijeme na hrvatskim priredbama u Zadru gotovo nezamislive: namjesnik Niko Nardelli, vojni zapovjednik Dalmacije Varešanin, episkop Milaš, upravitelj prizivnog sudišta Benedetti i mnogi drugi. Izvjestitelj *Narodnog Lista* opširno piše o sadržaju ove drame te o načinu Vojnovičeva čitanja, naglašavajući da je na kraju »auctor bio predmetom trajna i živa odobravanja«. Potom su mu predani lovor-vijenci, jedan od Hrvatske čitaonice sa hrvatskom trobojnicom³⁵ i jedan od Srpske čitaonice sa srpskom trobojnicom. Njegovoj majci poslan je tom prigodom pozdravni brzozjav kojeg je potpisalo preko 200 osoba.³⁶ U ovom događaju Vojnović je u

³⁴ Milan Begović: Konte Ivo. (Uspomene, impresije i razgovori.) *Hrvatska revija*, Zagreb, II/1929, str. 561—562.

³⁵ NL, XLV/1906, br. 36, str. 3.

³⁶ U brzozjavu Matice dalmatinske Vojnovičevoj majci stoji između ostalog: »Nije moguće prikazati dojam i oduševljenje koje je probudilo ono nenadkriljivo pjesničko djelo, kako nije moguće ni opisati ovacije publike.« NL, XLV/1906, br. 96, str. 3.

svom »Bolničkom dnevniku« 25. listopada 1918, u doba pred slom Austro-Ugarske, koju je iz dna duše mrzio, ovo zapisao: »Pred olujom koja će ih raznijeti, napokon dozvoliše da se prikaže. [Njegovu dramu »Smrt majke Jugovića« — op. T. M.] Godine 1906. bacio sam je kao bombu u logor austrijske birokracije, i to u najcrnijoj reakciji habsburške frankovštine. (Ah! to čitanje u Zadarskoj čitaonici pred K. u K. namjesnicima, generalima, hof-ratima! — — — Koja pljuska!)^{36a} Ovo je Vojnovićevo stajalište nastalo 12 godina kasnije, kad je njegovo neraspoloženje prema Austriji doseglo vrhunac, i jasno da je i emocionalno i politički bilo drugačije obojeno. Međutim, iste godine kad je držao književnu večer u Zadru, 1906, na godišnjoj skupštini Matice dalmatinske, podnešen je prijedlog da se Vojnovićeva drama tiska u nakladi ovog uglednog društva. Prijedlog ipak nije usvojen, već je izglasano da se piscu dade 1600 Kr, uz obvezu da kod tiskanja navede da je djelo nagradila Matica dalmatinska.³⁷ Ovo je godinu dana kasnije i provedeno. Spomenimo na kraju i zanimljive odjeka ove književne večeri u riječkom dnevniku *La Bilancia*, iste 1906. godine. Zadarski dopisnik ovog lista potpisan inicijalom Beg., pišući iz Zadra o događajima u Dalmaciji, u rubrici »Croniche dalmata«, u dopisu od 1. svibnja izvještava i o Vojnovićevoj književnoj večeri održanoj u zadarskoj »Hrvatskoj čitaonici«. Kritički se osvrćući na dramu i samog autora ovaj osvrt govori i o stavovima prema Vojnoviću u zadarskim intelektualnim krugovima. Vojnović, koji je tada boravio u Supetru, osjetio se ponukan da na ovo odgovori i posebnim dopisom.^{37a}

^{36a} I. Vojnović: Bolnički dnevnik, Nacionalna i sveučilišna biblioteka Zagreb, R — 5620.

³⁷ XLV/1906, br. 96, str. 3.

^{37a} Evo dopisa objavljenog u riječkom listu *La Bilancia* (XXXIX/1906, br. 101, str. 1, od 5. svibnja 1906.) a izašlog u rubrici »Cronache dalmate (Nostra corrispondenza)«:

Zara, 1. maggio.

Iersera nella Čitaonica croata, tutte le sammita intellettuali, sociali ed ufficiali assistero ad una vera festa, anzi ad una selennità straordinaria. Il conte Ivo Vojnović lesse il suo poema drammatico in tre canti: »Majka Jugovića« (La madre di Jugović), che al teatro nazionale di Belgrado, ore venne testà rappresentato, fu accolto con indescrivibile entusiasmo.

Il geniale autore, nato digià per altre sue delicate produzioni poetiche e teatrali volle sintetizzare in un poema drammatico la fatale battaglia di Kosovo (1389.), ove, come sapete, rimase sepolto l'impero dell' imperatore Lazzaro. E ci riuscì.

L'argomento non potera essere più suggestionante per il cuore del mondo serbo-croato, nè più emozionante per ogni slavo. La lettura durò circa due ore, senza che l'uditorio avesse fiato. In certi momenti echeggiò nell' aria qualche singhiozzo e su molti occhi brillarono arte gocce... che erano lagrime.

Lavoro di capitale importanza. Nulla di simile poteva vantare sinora la letteratura delle due nazioni sorelle, serba e croata. Ci sono visioni shakaspeariane, scene d'una forza poetica meravigliosa, epis di che fanno sus-

I da zaključimo. Ovakovih i sličnih primjera veza Vojnovića sa Zadrom ima još mnogo. Daleko bi nas dovelo raspređanje o svakoj poimenice, stoga se u narednim poglavljima zadržimo na onim najintenzivnijim i najznačajnijim, kako za biografiju i književni rad Iva Vojnovića, tako i za književnu povijest Zadra.

sultare il cuore, come quello fra la nonna e nipotino sul campo di Kosovo nel terzo atto; descrizioni didascaliche, come quella del campo di Kosovo dopo la battaglia; d'una potenza intuitiva originale ed irresistibile.

Finchè ci sarà un solo serbo o croato al mondo, la »Majka Jugovića« sarà letta con passione e strapperà lagrime e singhiozzi ad infinite generazioni.

I critici, si sa, vi trovano parecchi nei. Il poema del Conte Ivo pre-supporre nell' auditorio vaste cognizioni di storia e delle canzoni nazionali epiche. Per questo motivo non potrà affermarsi siccome un capolavoro, sulle scene internazionali. Ci voleva, forse, un prologo espositivo della situazione dell' impero serbo e dell' Europa, e quell' epoca. Nella prima scena del primo atto ci si presenta tosto nove nuore. Superbo il simbolismo dei loro faschi presentimenti circa l'esito della battaglia. Ma che ne comprenderebbe un italiano, un francese, un inglese?

Poi, qualche neo di lingua, che il Conte Ivo dovrà sopprimere prima di stampare il suo bel capolavoro. Sarebbe tollerata nelle opere del D'Annunzio, la più lieve infrazione alla lingua?

A parte ciò, siamo veramente grati all' autore del regalo insigne fattoci e delle sensazioni in noi evocate coll' affascinante lettura del suo poema monumentale, splendido addirittura. E più forti, più complete, più indelebili sensazioni ce ne ripromettiamo alla prossima audizione sulle scene.

Beg.»

U listu *La Bilancia* (XXXIX/1906, br. 126, str. 2, od 6. lipnja 1906.) u rubrici »Arti Lettere Scienze« izašao je Vojnovičev odgovor na ovaj dopis. Popraćen je slijedećim tekstom:

»Nel Nro. 401 (Očito tiskarska greška, to je bio 101. br. — op. T. M.) della »Bilancia«, di data 5. maggio, comprare sotto il titolo »Cronache dalmate«, una critica del nostro corrispondente zaratino sulla »Smrt Majke Jugović« del conte Ivo Vojnović.

Il festeggiato autore risponda ora al critico, suo amico, con la lettera che qui riproduciamo, notando che lo crittore è un slavo (serbo) di Ragusa«. Vojnovičev odgovor, odnosno pismo upućeno njegovom kritičaru glasi:

S. Pietro (tj. Supetar - op. T.M.), nel maggio 1906.

Ottimo professore,

Non so resistere alla drama d'intratenermi con persona così colta ed arguta quale è Lei, egregio signore; affretto quindi a rispondere alla sua gentile lettera del 15 m. c. Un po'di polemica renderà la nostra corrispondenza più amena e più cordiale!

Nèi lingvistici, nel mia dramma, vene sono certamente; ma a lettura finita del divertentissimo vocabolario degli spropositi che si chiama l' »Idioma gentile« dell' illustre De Amicis, è quasi inutile più lottare per non averne.

Ne hanno tutti!

Ho il convincimento però, di aver fatto uno sforzo leale per liberar la nostra lingua dalla pastoie letterarie di alcuni scrittori tanto serbi quanto croati. Per attener ciò, doveti tuffarmi sino al callo nella pura ed eterna fonte dei canti nazionali serbi, mantenendo pur sempre la mia individualità nello stile e nella modernità dell' esprimere.

Matica dalmatinska u Zadru otpočela je s radom 27. srpnja 1862. god. U pravilniku o radu tog društva ističe se da je MD knjizevno društvo, te da će se njezina djelatnost uglavnom iscrpljivati oko izdavanja »korisnih narodnih knjiga«, te oko dodjeljivanja nagrada autorima najznačajnijih »narodu korisnih« ostva-

Insomma, »à peu près«, quello che un ben più grande di me — il divo D'Annunzio — fece, si meravigliosamente nella »Francesca«, e ancor più nella »Figlia di Jorio«.

In quanto all' arte di composizione ed alla »internazionalità« che quasi Lei nega all'argomento della mia »Nioba Slava«, mi permetto di non essere del suo parere.

Il prologo a personaggi storici, che Lei distinto Professore, vorrebbe quae introduzione o »spiegazione« alla mia tragedia, come arte, credo, sarebbe antiquato; come storia poi, e anche ficella drammatica, superfluo.

Premesso che il mio poema drammatico è scritto per la nostra nazione che vive e muove tuttora nella ricordanza degli eroi di Kosovo, sicché tutti gli spettatori ne conoscono le più intime leggendarie gesta dalla cena di zar Lazzaro fino alla »Invenzione« del suo capo mozzo ed aureolato, l'originalità e se vuol anche lo ardimento dell' autore, consiste precisamente in ciò di eliminarli tutti quanti gli eroi della grande tragedia nazionale, per farne risaltare indirettamente sulla scena ancor più grave la responsabilità storica e morale della fine di un impero che, soli 50 anni prima, dominava tutti i Balkani, fino alle parte di Constantinopoli, e nella persona di Stefano Dusciano il Grande dava al mondo il tipo più perfetto di energia e di abilità politica alla quale mai assurgesse la nostra caotica stirpe.

Ed è perciò che dinanzi a quello sciame di donne e di bambini rinchiusi li nella torre dell I atto a scrutare l'orizzante, le nubi, le ali dei corvi — all'irrompere di quella simfonia di angosce, di presentimenti, di crudeli illarità, di accascianti sconforti, che tutti poi si condensano nel grandissimo silenzio dalla Madre dei Nove Eroi — ben più cruda e più inesorabile ed infinitamente più tragica risolta (perché non turbata dalla posa guerresca e »empanachée« dei cambattenti!) la psicologia storica dello sfacelo di uno Stato crollante per prepotenza di vassalli e per debolezza di sovrani.

Ci pensi, ottimo Professore, e convenga che l'autore esegnì un »tour de forces«, artistico, ed altre a ciò fece della storia (e della vera!) a base dell' eterna ed infallibile psicologia del cuore umano. Aggiunga poi la tragicità del fatto: lo spettatore solo co nosce già l'esito della catastrofe mentre là sulla scena quei proveatti sperano sempre, sempre! — e allora mi dica quale pubblico intellettuale europeo non comprenderà questo I atto senza prologhi di sorte. Ad esso non manca che un »sons-titre« p. e. »Sera di battaglia« per far sorridere di pietà' ha tribu' dominante degli »Suob« abituati a così ben più complicati, a stranezze ben più esotiche nelle tane patibolari dei »Gorki« nel convulsivismo epilettico degli »Strindberg« e »Prybyszewski« e nelle clowneries macabre giapponesi di »Sada Yacco et Cies«.

Se, vi saranno delle difficoltà' per qualcuno, lo diranno i futuri traduttori, soltanto nel III. o atto, allorchè i Canti Nazionali serbi (badate, cari Suob; Goethe il disse: uguali in bellezza all' »Iliade« e ne tradusse alcuni!) divengono azione drammatica vivente la' su quel campo di morte già rinato all' eterna speranza nella messe dorata del gran sole di luglio. E badi non parlo per proposito dell' atto II. o che autditori non slavi dissero drammaticissimo e moderno.

renja.³⁸ I doista, na početku postojanja Matica započinje rad izdavanjem brojnih edicija; sedam izdanja »Narodne pjesmarice, 38 godišta *Narodnog koledara* i pet svezaka posebne *Pučke knjižnice Matice dalmatinske*. Sva su ta izdanja bila namijenjena širim slojevima pučanstva i imala su izrazitu prosvjetiteljsku ulogu.³⁹

Početakom XX. stoljeća u Zadru se okupio lijep broj hrvatskih intelektualaca iz cijelog primorja, pa i šire. Tada je u gradu konačno prevladano dotadašnje mišljenje da na hrvatskom jeziku valja pisati literaturu za puk, a ne za inteligenciju koja se služila talijanskim ili njemačkim jezikom. Grupa književnih i znanstvenih radnika okupljenih u književnom odboru Matice dalmatinske, poimenice: Luka Jelić, Petar Kasandrić, Rikard Katalinić Jeretov, Marcel Kušar, Šime Urlić i dr. odlučili su provesti u život prijedlog koji je Marcel Kušar, inače slavist i u to vrijeme poznati jezikoslovac, podnio na godišnjoj skupštini Matice dalmatinske, 8. travnja 1901; naime da Matica pokrene jedan nov, književno-znanstveni časopis.⁴⁰

Njihova akcija urodila je plodom i u svibnju 1901. izašao je prvi broj *Glasnika Matice dalmatinske*, kako je časopis odmah na početku izlaženja nazvan.⁴¹ Široko zanimanje javnosti pobudio je umjetničkom kvalitetom književnih radova i zavidnom stručnošću znanstvenih priloga. Časopis je izlazio svaka tri mjeseca, što znači da je godišnje izašlo četiri sveska (broja) koja su činila jednu knjigu. Ukupno su izašle tri knjige; 1. godine 1901/02, 2. god. 1902/03 i 3. god. 1903/04. Časopis je imao tri glavna dijela, određena te-

Sensi, Professore, se l' annoio con questa mia; Lei culture appassionato di letteratura slava e patriota provato, compenderè tosto che questo »Cicero pro domo« significa per la nostra terra per la nostra nazione che l'umile sottoscritto ritere più comprensibile più umane e letteraria-mente più accessibile all' intellettualità europea di molte nebbie e nebulosità nordiche elevate, per la sola bacchetta magica della moda, al rango di pianeti e di fari di civiltà.

Aspettando con fiducia un »Vagüe« o un »Brandes« di là da venire che sopra un giorno le terre ignote della nostra letteratura (come Io fecero quei due illustri contemporanei per il romanzo russo e per Ibsen), gioisco intanto del planso unanime della mia nazione che a mezzo dei suoi più eletti figli, volle dormi il godimento supremo di ogni scrittore: essere compreso in tutto, da tutti!

Cardiali saluti.

Ivo Vojnović«

³⁸ Petar Karlić: Matica Dalmatinska. Dio I—II, Zadar, 1913, str. 51.

³⁹ Vjekoslav Maštrović: Glasnik Matice Dalmatinske u Zadru (1901. — 1904.) *Zadarska revija*, I/1952, br. 1, str. 19—26.

⁴⁰ Ivan Cabrić: O »Matici Dalmatinskoj«. *Narodni List*, XLIV/1905, br. 95, str. 1.

⁴¹ P. Karlić, n. dj., str. 158.

matskim sadržajem. U prvom, najopsežnijem dijelu objavljeni su književni prilozi i rasprave; drugi dio pod naslovom »Književna pisma« odnosio se na priloge iz književnog života u raznim zemljama: treći je dio bio posvećen znanstvenim istraživanjima, a nosio je naslov »Znanstvena smotra«.

Uredništvo *Glasnika Matice dalmatinske* bilo je povezano s tajništvom u MD, naime tajnik Matice bio je i urednik *Glasnika*. Prve dvije godine izlaženja časopis uređuje dr. Jakov Čuka, tadašnji tajnik M. dalmatinske. Čuka, odnosno pseudonimom Jakša Čedomil, bio je i vrlo marljiv suradnik u časopisu koji je uređivao. Njegovi su prilozi pretežno kulturno-povijesnog i književno-historijskog karaktera, a od posebne su vrijednosti njegova izvješća iz stranih književnosti i kritički prikazi knjiž. djela. Šteta je što je upravo s napuštanjem uredništva *Glasnika* naglo prestala njegova književna djelatnost. Razlozi njegova iznenadnog povlačenja s mjesta urednika *Glasnika* i mjesta tajnika MD, odnosno iz književnog života do danas su nerasvijetljeni.⁴² No, to je predmet posebne rasprave.

Nakon Čuke mjesto tajnika Matice dalmatinske i urednika *Glasnika* preuzima Ivo Vojnović. Na godišnjoj skupštini MD 1903. god. ovako je obrazložen dolazak tog književnika za urednika Matičnog glasila: »Glas koji on [tj. Ivo Vojnović — op. T. M.] uživa u literarnoj republici kao pjesnik, dramatičar i novelista, mislimo, da je najbolje jamstvo za uspjeh i najrječitija preporuka za proširenje *Glasnika*«.

Prvi broj pod Vojnovićevim uredništvom morao je izaći u svibnju 1903, međutim izašao je tri mjeseca kasnije, u kolovozu 1903, s ovakvom »Opaskom Uprave«: Ova je *Glasnikova* sveska malo odocnila radi mnogih nenadnih zaprijetaka. Odlazak našeg poznatoga, izvrsnoga tajnika d.ra Čuke, pa golema domaća nesreća koja stiže novog nam tajnika [tj. I. Vojnovića — op. T. M.], te ga za dulje vrijeme ote radu, dostatno je da rastumači našijem čitateljima razlog tog zakašnjenja«. Razlog je, posve izvjesno, bila smrt Ivovog oca Konstantina Vojnovića, koji je umro u Dubrovniku 20. svibnja 1903.

Vojnović je uspio zadržati razinu kvalitete časopisa i, da pače, proširiti krug suradnika; pa se tako u brojevima koje je on uredio prvi put javljaju i mnogi novi suradnici: M. Grgurić, Tomo Matić, Milorad Medini, Natko Nodilo... I sam je surađivao u *Glasniku*: u broju 1, 1903. počeo je objavljivati odlomke »Moj teatar. (Iz pisama onoj koja ode.)«, kasnije sabrane u »Akordima«. Tako je pisanje još jednog značajnog Vojnovićevog djela započeto u Zadru. Također u *Glasniku* objavljuje i svoja »Književna pisma«.

⁴² Usp.: N. Košutić-Brozović, n. dj., str. 276—277.

⁴³ NL, XLII/1903, br. 31, str. 3.

Zbog uvida u uredničku politiku Iva Vojnovića navest ćemo sadržaje oba broja *Glasnika Matice Dalmatinske* koja je on uredio.

I) *Glasnik Matice Dalmatinske*, III/1903, sv. 1, kolovoz 1903.

Sadržaj:

Natko Nodilo: Pad Solina.

Milorad Medini: Antun Kazali.

Ilija Ujević: Benedicte.

Rikard Katalinić Jeretov: Pjesme.

Vladimir Nazor: Soneti (Posvećeni Xeresu de la Maraji).

Dr. Tomo Matić: Bibliografske crtice: Povijest hrvatske književnosti.

Dr. Ante Miličević: O zajmovnim blagajnam po Dalmaciji.

Josip Buzolić: Znanstveni listak. (Dvije nove teorije iz fizike.)

Sergij P. (Pseud. Iva Vojnovića): Književna pisma.

Sergij P.: Moj teatar (Iz pisama onoj koja ode)

Nove knjige (Informacija o osam naslova)

Ovaj svezak časopisa broji ukupno 103 stranice.

Drugi broj jednako je raznolik i kvalitetan.

Osobito je bogata »Književna kronika«.

II) *Glasnik MD*, III/1903, sv. 2, listopad 1903. Sadržaj:

Petar Kasandrić: Kačićev »Razgovor ugodni« u drugoj polovini XVIII. vijeka

Prof. J. Vergil Perić: Sv. Luka (Pjesma)

M. Grgurić: Bolesničke utvare (Novela, I—IV)

Josip Bersa: Plinije na selu i starinski osjećaj prirode

Književna kronika:

Hrvatska — Š(egvić), Ch(erubin).

Srpska — Car, Marko.

Njemačka — Tartaglia, Ivo.

Krajem 1903. godine Ivo Vojnoviću, tajniku Namjesništva u Zadru, uručen je bezuvjetni premještaj u Supetar na Braču, gdje je postavljen za kotarskog poglavara u novoosnovanom poglavarstvu koje je otpočelo s radom 10. listopada 1903. god.⁴⁵ »Nikad nisam želio biti kotarski poglavar«, pisao je 1909. svom rođaku Kostu Neumayeru, sinu tete Nike i bratu Pepice, »jednom sam uspio da to prekinem i vratim se u Zadar, ali su me ipak poslali i drugi put.^{45a} Tako se Ivo Vojnović odlaskom iz Zadra morao ostaviti i uredništva *Glasnika Matice dalmatinske*, koji je započeo dobro voditi, potvrdivši se kao sposoban urednik. To je tim važnije jer se Vojnović prvi put baš u Zadru okušao kao urednik jednog časopisa. Njegovo slijedeće urednikovanje bit će ono u zagrebačkom *Kazališnom listu* 1909/10.

⁴⁴ *Glasnik Matice Dalmatinske*, III/1903, sv. 1, str. 103.

⁴⁵ Usp., M. Žeželj: Gospar Ivo. Zagreb, 1977, str. 120.

^{45a} Pismo I. Vojnovića Kostu Neumayeru. NSB, Zagreb, R-5620.

IVO VOJNOVIĆ — KAZALIŠNI CENZOR U ZADRU

U literaturi o Vojnoviću posve je nepoznata činjenica da je pisac za vrijeme svog boravka u Zadru neko vrijeme bio član »Kazališnog cenzurnog vijeća« koje je radilo pri Namjesništvu. Ni sam Vojnović nigdje tu epizodu iz svog života ne spominje, pa ni u svojim najintimnijim biografskim bilješkama u »Bolničkom dnevniku«.

Kazališna cenzura u Dalmaciji osnovana je naredbom ministra predsjednika Körbera. Bila je upućena svim »političkim poglavcima« u pokrajinama i sadržavala je detaljne odredbe i upute kojih se treba držati u vršenju glumišne cenzure. »U toj je naredbi određeno, da kad bi predmet ili smjer kakva glumišnog proizvoda mogao pobuditi ozbiljne bojazni, a da se dopusti da bude prikazivan, komad treba, prije negoli se zabrani, podvrći sudu stalnog vijeća za teatralnu cenzuru u glavnom gradu zemlje, a koje će biti sastavljeno od jednog administrativnog činovnika, vješta književnosti, od jednog sudskog činovnika i od čovjeka koji je kadar predstavljati dramske pisce, npr. od jednog dramskog pisca. — Oni koji su pozivani u ovaj počasni sud, treba da umiju potpuno znati jezik, u kom je sastavljeno djelo o kojem su pozvani da dadu svoje mnijenje pismeno; prije česa treba da bude usmeno pretresanje, u kojem će predsjedavati poglavica pokrajinske vlasti, ili njegov zamjenik. — Njegova Preuzvišenost g. Namjesnik pozvao je u ovo vijeće za djela u hrvatskom ili srpskom jeziku gospodu: višeg financijskog savjetnika dra Dragomira Dominisa, pokrajinskog savjetnika dra Antuna Guglielmia i gimnazijskog profesora Marcela Kušara.«⁴⁶ Time je i službeno oformljena kazališna cenzura za Dalmaciju.

Evo, kako je počelo s radom »Kazališno cenzurno vijeće« za Dalmaciju. Prvi predmet došao je iz Splita. Splitsko »Hrvatsko kazališno društvo« najprije je, kako je dotada bilo uobičajeno, podnijelo molbu c. i k. Kotarskom Poglavarstvu u Splitu da im se dozvoli prikazivati dramu Viktora Cara Emina »Zimsko sunce«. Nakon što je razmotrilo zahtjev, te sadržaj ove drame, spomenuto poglavarstvo donijelo je zaključak da ovu dramu ne bi bilo po-desno izvoditi u Splitu iz nacionalnih i političkih razloga, i o tome je izvjestilo Namjesništvo u Zadru (u dopisu od 28. travnja 1903. god.).^{46a} Iznesena je negativna ocjena i zatražena je zabrana izvođenja ovog djela. Iz izvještaja Namjesništva od 16. lipnja 1903.⁴⁷ razabire se da se Namjesništvo složilo s odlukom »c. i k. Kotarskog Poglavarstva u Spljetu«, ali je, međutim, uslijed raspisa Mi-

⁴⁶ *Smotra Dalmatinska*, Zadar, XVI/1903, br. 45, str. 2.

^{46a} HaZD, Prezidijalni spisi Namjesništva, god. 1903, sv. 651, br. 268.

⁴⁷ HaZd, Namjesništvo, spisi, br. 2816.

nistarstva od 2. travnja 1903. br. 6385/M. I. osnovano je gorespomenuto cenzurno vijeće, koje je predmet razmotrilo i dalo svoje mišljenje, a tad je Namjesništvo svoju prvobitnu odluku moralo izmijeniti.

Svoju prvu sjednicu, pod predsjedanjem dvorskog savjetnika Nika Nardellija, vijeće je održalo 17. kolovoza 1903, a predmet je bio molba splitskog kazališta za izvođenje drame Viktora Cara Emina »Zimsko sunce«. Članovi vijeća bili su: »c. i k. financijski nadsavjetnik« dr. Dragomir Dominis i »c. i k. vijećnik Pokrajinskog suda« dr. Antun Guglielmi. Izvjestitelj je bio Ivo konte Vojnović, c. i k. namjesnički tajnik. Odsutni član prof. Marcel Kušar⁴⁸ dao je pismeno svoj glas.

Vojnović je kao izvjestitelj mislio da se ne dopusti prikazivanje drame, jer da je cijeli komad zbirka novinarskih dijalogiziranih članaka, koje po svom polemičkom stilu imaju političku namjenu, te radi osobitih političkih prilika Splita i borbe koja se tamo vodi između Hrvata i Talijana, smatra da ne bi bilo uputno pustiti prikazivanje u Splitu.

Dr. Dominis je mislio da se može dopustiti prikazivanje jer da drama nema ništa što bi se moglo zabraniti. Predlaže da se jedino izostave neki pasusi u tekstu u kojima se negativno govori o svećenstvu.

Dr. Guglielmi se složio s Vojnovićevim mišljenjem.

Pročitana je i ocjena prof. Kušara, koja se slaže s onom dr. Dominisa. Ne nalazi ništa uvredljivog za Talijane, te smatra da pisac hoće samo probuditi rodoljubne osjećaje istarskih Hrvata, a to ne bi trebalo nikoga smetati.

Namjesništvo je usvojilo mišljenje dr. Dominisa i dopustilo Hrvatskom kazališnom društvu izvođenje te drame u Splitu, s tim da se iz nje izostave u 1. činu riječi: »Pop je a to je dosta«, a u 4. činu riječi: »tu se navija« do »još i dalje«.⁴⁹

⁴⁸ Marcel KUŠAR, filolog (Rab, 16. I. 1858. — 5. XII. 1940.) Gimnaziju završio na Rijeci a filozofski fakultet (slavistiku i germanistiku) u Beču. Kao profesor službovao u Zadru, Kotoru, Dubrovniku i Šibeniku. Proučavao je hrv. književnost, povijest jezika i dijalektologiju. Svojim radovima osvijetlio je niz pitanja iz općeslavenske i južnoslavenske lingvistike, a uz Budmanija ide među prve ispitivače narodnih govora čak. dijalekta. Bio je član JAZU. (Pk. Mate Hraste, natuknica M. K. u Enciklopediji Jugoslavije, Zagreb, 1962, sv. 5, str. 459.)

^{48a} Članovi cenzorskog vijeća za kazališna djela na talijanskom jeziku (»I membri del Consiglio di censura per la Dalmazia«) bili su: Namjesnički tajnik Eligio Smirić, gimnazijski profesor Vitaliano Brunelli i pokrajinski savjetnik Antun Guglielmi.

⁴⁹ Svi dokumenti o ovom predmetu čuvaju se u Hist. arhivu u Zadru, među Prezidijalnim spisima Namjesništva, god. 1903, sv. 651. i svi imaju istu signaturu.

Splitsko diletantsko kazališno društvo tako je dobilo zeleno svjetlo za izvođenje te drame. I doista, već u sezoni 1903/1904. izvedeno je »Zimsko sunce«. Uz tu dramu na repertoaru su bili ovi komadi: Dragošić: »Posljednji Zrinski«, Zagorka: »Ustrielit ću se«, Turgenjev: »Tuđi kruh«, Przybyszewski: »Za srećom«, Geges i Duvel: »Domišljati Anatol«, Ducange i Dinaux: »Trideset godina jednog kartaša«, Rajmund: »Nevjerni Toma«, Ohnet: »Vlastnik talionice«, Verga: »Cavalleria rusticana«, Feuillet: »Roman siromašna mladića«, Mosenthal: »Debora« i Schiller: »Razbojnici«. Drama »Zimsko sunce« naišla je na vrlo dobar odaziv publike, prikazivana uvijek pred prepunim gledalištem opravdala je postavljanje na repertoar splitske glumačke družine.⁵⁰

Svi dokumenti o prvoj sjednici Kazališnog cenzurnog vijeća čuvaju se u Historijskom arhivu u Zadru među Prezidijalnim spisima Namjesništva god. 1903, sv. 651.

To su redom ovi dokumenti:

- 1) Dopis c. i k. Kotarskog poglavarstva u Splitu Namjesništvu u Zadar od 28. travnja 1903. Dopis je pisan njemačkim — goticom.
- 2) Zapisnik o sjednici Kazališnog cenzurnog vijeća održanoj 17. kolovoza 1903. kod c. i k. Namjesništva u Zadru.
- 3) »Zimsko sunce« — izvještaj o drami od Ive Vojnovića na njemačkom jeziku.
- 4) Izjava »Preuzvišenosti« od dr. Dragomira Dominisa od 12. lipnja 1903.
- 5) Izjava dr. Antuna Guglielmija od 23. VI. 1903.
- 6) »Mnijenje« Marcela Kušara od 4. srpnja 1903.
- 7) Obrazloženje odluke o djelomičnoj cenzuri drame Viktora Cara Emina »Zimsko sunce« od 5. rujna 1903, upućeno c. k. Kot. Poglavarstvu u Split.

Kako se radi o jednoj zanimljivoj i do sada nepoznatoj aktivnosti Iva Vojnovića za vrijeme njegova boravka u Zadru, a i o postojanju i radu tog cenzurnog vijeća, koji je potpuno istražen, donijet ćemo tekstove nekih dokumenata:

- 1) Prvi tekst je dopis c. i k. Kotarskog poglavarstva u Splitu Namjesništvu u Zadar, od 28. travnja 1904. u kojem se traži dozvola da Hrvatsko kazališno društvo iz Splita može izvoditi Eminovu dramu »Zimsko sunce«. Taj je spis teško čitljiv, pisan je crnilom na njemačkom jeziku i gotičkim pismom, pa ga zato i ne navodimo.
- 2) ZAPISNIK o sjednici Kazališnog cenzurnog vijeća održanoj dne 17. augusta 1903. kod c. k. Namjesništva u Zadru.

Prisutni:

C. k. Dvorski savjetnik *Niko Nardelli* kao *predsjednik*.

Članovi: c. k. financijski nadsavjetnik *dr. Dragomir Dominis* i c. k. vijećnik Pokrajinskog suda *dr. Antun Guglielmi*.

Izvjestitelj: Ivo Conte Vojnović, c. k. tajnik Namjesništva.

Sjednica se otvara u 10 sati.

⁵⁰ NL, XLII/1903, br. 75, str. 3.

Predsjednik pozdravlja prisutne članove istaknuvši da je ovo prva sjednica novoustrojenoga Kazališnog cenzurnoga vijeća. Konstatira da član prof. Marcel Kušar nije pristupio, pošto je na putu, te razlaže prisutnima svrhu današnjeg sastanka na kojem se Vijeće ima izjasniti da li bi se, i pod kojim uvjetima, mogla udijeliti dozvola za prikazivanje kazališnog komada pod naslovom: »Zimsko sunce, slika iz istarskog života u 4 čina. Napisao: Viktor Car Emin«.

Pošto je predsjednik zatim pročitao Ministarski otpis od 2. aprila 1903., br. 6365 & 902 i kojim bje ustanovljeno Kazališno Cenzorno vijeće, daje riječ izvjestitelju.

Izvjestitelj pripovijeda sadržaj te drame, istaknuvši da joj je tendencija prikazivali borbu između talijanske kulture i hrvatskog naroda u Istri a pri tome pogibelj što prijeti ovome od raznarodenih elemenata tamošnjega društva; razlaže kako je ta borba tendenciozno i pretjerano izvedena i raspletena u *Zimskom suncu* i kako bi nemoguće bilo izostaviti ili ukinuti ma koju stavku iz toga djela pošto nema prizora koji ne raspravlja o toj borbi a to sve na drastičan i polemički način; karakterizira stil i pisanje autora nazivljući cijeli komad zbirkom novinarskih dijaloziranih članaka, te zaključuje mnijenjem da, pogledom na osobite prilike grada Spljeta i na sličnu živahnu borbu koja se tamo vodi između hrvatske i talijanske stranke, ne bi shodno ni uputno bilo da se »Zimsko sunce« prikaže u spljetskom općinskom kazalištu.

Član *dr. Dominis* izjavljuje da on ne nalazi ništa uvrijedljiva za Talijance u »Zimskom suncu« već drži da je cijeli komad naperen protiv onih Hrvata koji zapustiše narodnu ideju pa se bore protiv svog vlastitog naroda. Drži da se ne bi ništa dogodilo prigodom predstave toga komada u Spljetu pošto s jedne strane, javne prilike u Istri se ne podudaraju baš s onim u Dalmaciji, a s druge strane jer se o talijanskoj kulturi govori s počitanjem i osobitim obzirom u spomenutoj drami. Moli da se pročita nešto iz rukopisa te da se prisutni još bolje uvjere kako je komad objektivno pisan.

Član *dr. Guglielmi* izjavljuje da se potpuno slaže sa izvjestiteljem te drži da ne bi bilo shodno prikazati taj komad u mjestu gdje se iste borbe biju i gdje se često dogodilo da su predstave sličnih komada bile uzrokom demonstracija. Opetovano opaža kako bi bilo nemoguće izostaviti što god iz te drame, jer nema prizora ni izreke koja ne bi ilustrirala i proglašavala borbu između neprijateljskih narodnih elemenata. Glasuje za to da se *Zimsko sunce* ne prikaže na spljetskom kazalištu.

Predsjednik pozivlje izvjestitelja da pročita Vijeću nekoliko stavaka koji bi potkrijepili istaknute nazore.

Izvjestitelj [tj. Ivo Vojnović — op. T. M.] čita nekoliko prizora i stavaka iz I., II., III., i IV. čina.

Pošto su prisutni članovi nakon dovršenog čitanja izjavili da svak od njih ostaje kod gornjega svog mnijenja a naročito dr. Dominis predlaže neka se dozvoli predstava *Zimskog sunca* uz uvjet da se izostave one izreke koje je naznačio potanko u svom pismu od 12. lipnja 1903.

Predsjednik pozivlje izvjestitelja neka pročita pismeno mnijenje odsutnoga člana prof. Kušara. Izvjestitelj čita izjavu potonjeg od 23. lipnja 1903. (De pr. 25. VI. 1903., br. 2971/pr.)

Iza toga predsjednik izjavljuje da je primio na znanje mnijenja što ih izrekoše članovi Kazališnog cenzurnoga vijeća te da će naknadno slijediti odluka o predmetu.

Zatim zatvara sjednicu na podne.

Zaključeno i potpisano
Nardelli Ivo Vojnović

Drama u četiri čina Viktora Cara — Emina potpuno je netalentirana tvorevina, najtendencioznije vrste u kojoj su usko povezani bezgranična banalnost s otvorenim nedvosmislenim fanatizmom.

Pod naslovom »Slika iz istarskog života« krije se u grubim crtama takozvano vjerno prikazivanje pokvarenog utjecaja talijanske kulture na hrvatski narod u Istri, odnosno Dalmaciji.

Jelka, kćerka dobrih hrvatskih roditelja, udaje se za Kamila odnarođenog Istranina. Borba između dviju rasa i dviju ideja rasplamsava se u njihovom nesretnom, simboličnom braku. Mnoštvo epizodnih likova iz priobalskog života Istre (odnosno Dalmacije) gdje su »prirodno« svi Hrvati idealni likovi, a svi Talijani ništarije, igra ulogu antiknog kora i tako se redaju jedan za drugim svadbeni običaji, gužve u kavani, izborne agitacije i čak iridentističke priče o atentatu koje, sve zajedno, očigledno nose na sebi pečat pretjerivanja i rasne mržnje, jednom riječi čitava komedija nije ništa drugo nego niz dijalogiziranih napadačkih novinskih članaka. Ta, za obrazovnu publiku svakako knjiška kazališna umjetnost apsolutno ne može, po mojem nepretencioznom mišljenju, biti prikazana primitivnim, u najstrastvenijoj stranačkoj borbi odgojenim Splićanima.

Stoga si dopuštam zatražiti zabranu planirane predstave »Zimskog sunca«.

Ivo Vojnović

⁵¹ Ovaj je dokumenat pisan u originalu njemačkim, tintom, Vojnovićevim rukopisom. Navodimo ga u izvornom obliku:

ZIMSKO SUNCE

Ein Drama in 4 Akten von Viktor Car Emin, ist ein völlig talentloses Machwerk allertendenzösester Art, in welchem grenzenlose Banalität mit offenem, unzweideutigem Fanatismus eng verbunden sind.

Unter dem Titel Slika iz istarskoga života birgt sich in groben Zügen eine sogenannte treue Darstellung des verderbenden Einflusses der italienischen Cultur auf der kroatische Volk in Istrien bezw. Dalmatien.

Jelka, Tochter braver kroatischer Eltern, heirathet Camillo einen entnationalisierten Istrianer. Der Kampf nun zwischen zwei Racen und zwei Ideen entbrennt in dieser unglücklichen, symbolischen Ehe. Eine Menge episodistischer Figuren aus dem küstenländischen Leben Istriens (bezw. Dalmatiens), wo »natürlicherweise« alle Kroaten Idealgestalten und alle Italiener Taugenichtse sind, spielt die Rolle des antiken Chors und so reihen sich einer nach der anderen Hochzeitsgebräuche, Caffeehaustumulten, Wahlagitationen und sogar irredentistische Attentatsgeschichten welche insgesamt den Stempel der Übertreibung und des Racenhasses unverkennbar an sich tragen.

Mit einem Worte die ganze Comödie ist nichts andres als eine Reihe dialogisierter enragirtester Zeitungsartikeln.

Diese für ein gebildeteres Publikum jedenfalls kindische Theaterkunst — kann jedoch, nach meiner unvorgreiflicher Meinung absolut nicht vor den primitiven in leidenschaftlichstem Partheikampfe grossgezogenen Spalatriner gebracht werden.

Ich erlaube mir daher das Verbot der geplanten Vorstellung des Zimsko sunce ergebenst zu beantragen.

Ivo Vojnović

4)

PREUZVIŠENOSTI

Čast mi je povratiti Vašoj Preuzvišenosti »Zimsko sunce« sa mnijenjem da se može udijeliti dopust za predstavu uz uvjet da se izostave u prvom činu, str. 11, riječi: »Pop je — a to je dosta«, a u četvrtom činu, str. 16, riječi: »to se navija« do »još i dalje«.

Sa osobitim poštovanjem

U Zadru, dne 12. lipnja 1903.

Dr. Dominis

Njegovoj Preuzvišenosti

Gospodinu Erazmu Barunu Handelu

C. K. Namjesniku Kraljevine Dalmacije,

Pravome Tajnome Savjetniku Nj. Ces. i Kr. Apoštols. Veličanstva, itd. itd.

u

Z a d r u

5)

IZJAVA dr. ANTUNA GRGLIELMIJA

Borba između hrvacke i talijanske narodnosti isključiva je sadržina komedije »Zimsko sunce« Viktora Car-Emina. Zato držim da predstavljanje te komedije u Dalmaciji, gdje ima dosta trvenja među strankama s narodnih pitanja, mogli bi se dopustiti samo u onim mjestima, gdje nema druge narodnosti do one, kojoj igju pišćeve simpatije.

Izostavljanje pojedinih tačaka (n. p. onih, što su zabilježene crljenom pisaljkom) po mome mnijenju malo bi služilo, jer se cijela komedija osniva samo na narodnoj strasti. U Spljetu n. p. držim da ne bi bilo umjesno dopustiti predstavljanje ove komedije, osobito u sadašnjem okolnostima.

Kad bi se ipak dopustilo to predstavljanje, svakako bi se imale izostaviti tačke zabilježene smegjom pisaljkom na strani 11 prvog čina i na strani 16 četvrtog čina. U prvoj tački ima uvreda svešteničkog staleža (§ 302 KZ) a u zadnjoj razdraženje na mržnju protiv sudske vlasti (§ 300 KZ).

Zadar, 23. junija 1903.

Dr. Antun Guglielmi

6)

MNIJENJE

»Zimsko sunce« Viktora Cara Emina drama je svakako s političkom tendencijom, ali takvom koja se ne može osuditi. Pisac hoće samo da probudi u srcima svoje hrvatske braće u Istri ljubav za njihovu narodnu stvar, a osobito da im utuvi kako odmetnici svoga roda nemaju božjega blagoslova. U razgovorima što se vode među ličnostima drame ima zato na više mjesta političkih namjena ali koje, po mojem sudu, ne mogu nimalo da uvrijede politički osjećaj talijanske stranke u Dalmaciji, ili da razdraže Hrvate na mržnju proti njoj, jer ako se tamo što i zamjera Talijancima i njihovoj ideji u Istri to biva najprije umjereno a zatim ne s naumom da se izazivlje, već samo stoga da se vjernije prikažu dramski karakteri, kako se to jasno vidi potom što se jednaki, dapače i jači, prigovori iznose i protiv Hrvata i hrvatske misli. Radi ovoga ja ne nalazim nikakva razloga da se sa svoje strane protivim da se *Zimsko sunce* bez promjena, onako kako je sastavljeno, javno, pa i u Spljetu, prikazuje.

U Zadru na 4. srpnja 1903.

Marcel Kušar

7) **Obrazloženje odluke o djelomičnoj cenzuri drame Viktora Cara Emina »Zimsko sunce«**

C. K. Kot. Poglavarstvu u *Spljetu*

Odnosno na tamošnji izvještaj od 28. aprila 1903. br. 268/res. pozivlje se C. K. — da povrati Hrvatskom Kaz. Društvu u *Spljetu* prinitu dramu u 4 čina *Zimsko sunce* od Viktora Car-Emina priopćivši mu da je Namjesništvo, nakon saslušavanja Kazališnoga cenzurnoga Vijeća, našlo da se dozvoli predstava tog dramatskoga djela u *Spljetskom Općinskom Kazalištu* ali uz uvjet da se izostave u I. činu na stranici 11 riječi: »Pop je a to je dosta«, a u IV. činu na stranici, od riječi: »tu se navija« do — »još i dalje«.

Proti ovoj odluci slobodno je rečenome društvu uteći se c. k. Ministarstvu Nutarnjih Posala a to za 4 tjedna računavši od dana nakon uručenja ove odluke putem [c. k. Kot. Pogl. u *Spljetu* — prekriziženo, op. T. M.] ovog Namjesništva.

Vojnović

Zadar, 5/9 1903.

[Gore navedeni tekst napisan je Vojnovićevom rukom.]

U analizu Vojnovićeva suda o drami Viktora Cara-Emina kojeg je podastro cenzurnom vijeću ne bi se, držim, valjalo upuštati s nakanom da se na osnovi nje donesu bilo kakva mišljenja o estetskim ili književno-kritičkim stavovima Iva Vojnovića. Njegovo mišljenje kao tajnika Namjesništva i službenog izvjestitelja pisano je isključivo za članove kazališnoga cenzurnog vijeća i kao takvo treba ga prihvatiti. No, gotovo je sigurno da njegov sud nije bio politički neoportun, pa su vjerojatno i motivi njegova donošenja možda najmanje književnički. Ipak, to su samo pretpostavke. Činjenica je, međutim, da se Eminova drama »Zimsko sunce« već prikazivala u Zagrebu, prije nego u Splitu. Premijera je bila 10. prosinca 1902. god.⁵² i do 13. studenog 1915. izvela se 13 puta.⁵³ Zagreb je oduševljeno pozdravio to kazališno djelo Cara Emina koje govori o nacionalnim i političkim problemima istarskih Hrvata.⁵⁴ Auktoru su u kazalištu priređene prave ovacije i kasnije u gradu svečanosti. Zagrebačke novine iz tog vremena pune su pozitivnih ocjena i kritika.⁵⁵ Sumnjati je da Vojnović nije znao za to. S druge strane, on se uvijek ponosio činjenicom da je za narodnu stvar u Splitu mnogo učinio njegov otac, Kosta Vojnović koji je,

⁵² Redatelj te predstave bio je Andrija Fijan a glumili su Freudenreich, Savić, Fijan, Vavra, Šram i dr.

⁵³ Nikola Faller: Repertoar HNK u Zagrebu. Kazališni arhiv Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU. 1930/31. i 1932. to je djelo u Zagrebu izvodila »Matica hrvatskih kazališnih dobrovoljaca«. Ukupno, predstava je u Zagrebu izvedena 32 puta.

⁵⁴ Tu dramu Cara Emina s podnaslovom »slike iz istarskog života u 4 čina« izdala je 1903. Matica hrvatska u svojoj Zabavnoj biblioteci, knj. 96.

⁵⁵ Između ostalih, pozitivne recenzije napisali su M. Marjanović u *Viencu*, XXX/1903, str. 23 — 25 i J. Krnic u *Savremeniku*, I/1906, knj. 1, str. 313 — 314, a u *Obzoru* 1903. u br. 7 izišao je zanimljiv napis anonimnog autora »U čemu je snaga »Zimskog sunca« koji pokušava objasniti razloge silne popularnosti tog kazališnoga komada u onovremenom Zagrebu.

usput rečeno, prvi u tom gradu izvjesio hrvatsku zastavu. Sada, međutim Ivo Vojnović odjednom smatra da se u Splitu upravo ne smije ići s kazališnim komadom u kojem se govori o narodnom problemu, o njegovu identitetu i prisutnosti na obalama Jadrana, upravo o onome o čemu je njegov otac posvetio svoj vijek. Ivo je Vojnović očito imao neke svoje, posebne razloge pri donošenju te odluke. Ipak, drama je izvođena. Tko zna, možda je i sam Vojnović to priželjkivao.

»GOSPOĐA SA SUNCOKRETOM«

Ova se drama nekako najčešće sreće u dokumentima i građi o Vojnoviću vezanoj uz Zadar. Historijski arhiv u Zadru čuva zanimljivu korespondenciju Iva Vojnovića s Maticom dalmatinskom i ove s Maticom hrvatskom, upravo oko objavljivanja Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom«. Ta pisma i dokumenti s njima u vezi ne govore ništa o samom djelu, ali zato mnogo kažu o ličnosti Iva Vojnovića i posebno o knjižarsko-izdavačkim odnosima na početku stoljeća u Hrvatskoj.

Zanimljivo da je Vojnović 1912, upravo u vrijeme svojih pregovora s objema maticama oko objavljivanja »Gospođe sa suncokretom«, koji nisu uvijek bili miroljubivi, došao u Zadar da tu dramu pročita na književnoj večeri doživjevši pri tom velik uspjeh. Od konca 1911. pa do sredine 1912. Vojnovićeve veze sa Zadrom intenzivne su baš poradi tog djela. 1912. u svečani, jubilarni broj *Narodnog lista* i Ivo Vojnović šalje svoj prilog.⁵⁶ To je »Ouverture.

— Prologue za dramu »Gospođa sa suncokretom«. ⁵⁷

⁵⁶ Uoči objavljivanja tog djela, dakle, nekoliko brojeva prije, NL je donio Vojnovićevo pismo uredniku V. Kisiću:

Dragi g. Kisiću!

Sutra odlazim napokon u Zagreb. Još je na vrijeme da Vam pošaljem ovu malu »Ouverture«, koja će Vas zanimati. Želio bih da izađe u prvom broju *Narodnog Lista* (20. o. m.) — baš istog dana kada čitam cijelu dramu u Hrv. kazalištu u Zgbu.

U ovom kratkom predgovoru stoji jasno napisan izvor moga »nadhnuća«, kao i tematički akord, na kome se sva drama osniva i razvija. U zadnjem, većem retku, i to od riječi »Svi se Pauk« pa do »uživanjem i vlasti!« otkriva se sinteza, iz koje se rodio tip »Gospogje« — što ga znanstveni ljudi nazivlju »la grande criminelle«.

Ven. 16/12. 911.

Ivo Vojnović

Vaš

Od sveg srca pozdravlja Vas

Ven. 16/12. 911.

NL, L/1911, br. 101, str. 1, od 20. prosinca 1911.

⁵⁷ Uredništvo je uz objavljeni dio Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom« objavilo kao i pismo kojim je Vojnović popratio svoj rukopis:

Početak veza s Maticom dalmatinskom oko objavljivanja nje-
gove nove drame, koju je napisao za boravka u Veneciji, počinje
s brzojavom koji je poslao svom tetku dr. Karlu Neumayeru u
Zadar.⁵⁸ Tekst brzojava glasi:

»OFFRO MATICA STAMPA OPERA MIA MILLE CORONE DESIDERO
RISPOSTA COSI SINO DOMENICA AVENDO PROPOSTE BELGRADO
PREFERISCO PATRIA. IVO«.

[Venecija, 14. XII. 1911.]

[Ispod brzojava rukom je dopisan ovaj tekst:]

»Potpisani pristali su, da brzojavi Vojnoviću g. Neumayer, da ćemo pristati
na pomoć, kada dobijemo rukopis, te obaveza, da djelo postaje našom svo-
jinom, te da ga M. D. izda.

Dr. Perković

[Predsjednik Matice dalmatinske]

Pristajem:

Dr. Perković

Dr. Karlüy

Kušar

Lasso

Grgić (naustice meni — Dr. Perković)⁵⁹

Očito zbog urgentnosti MD je po kratkom postupku dala svoj
pristanak ne sazivajući neki posebni sastanak za to. Istog je nad-
nevka, kad i brzojav, Vojnovićevo pismo iz Venecije u kojem pri-
hvaća ponudu Matice dalmatinske:

Venecija 14. XII. 1911.

Slavna Matico Dalmatinska!⁶⁰

U ovaj čas primam iz Zagreba Vašu časnu ponudu. Zahvaljujem Vam
tim više što se sudara s mojom željom da moje novo djelo izdaje u Dalma-
ciji. Moji su uvjeti.: Tražim 1000 kruna. Polovica isplativa u času predaje
manuskripta, a druga polovica kad izađe djelo u štampi. Osim toga molim
12 egemplara svoga djela. Manuskript ćete dobiti čim ga prepisem u
Zagrebu.

Najsrdčajnijim pozdravom

odani Vam

Ivo Vojnović

Dragi Gospodine Uredniče!

Dolazim s grančicom iz moje baštine u ruci, da čestitam »Narod-
nom Listu« 50-u godinicu otkad ga je Narodna Misao porodila.

Život je »N-a L-a« tako svezan životom svijeh nas, da i mi svi
slavimo s njime spomen velikih borba i još većih nada što gledasmo i što
snovasmo u suncu djetinjstva našega.

Dragi će Vam sjen sa Sv. Mihajla kazati što je pak on (tj. Ivov
otac Kosta Vojnović — op. T. M.) u zalazu tog sunca snovao za jubilej
našega preporoda.

U toj svetoj uspomeni, molim Vas da primite izražaj velike odanosti
i moga najiskrenijeg prijateljstva!

Vaš

Ivo Vojnović

U Mlecima, Novembra 1911.

NL, jub. br, od 1. ožujka 1912, str. 20.

⁵⁸ Dr. Karol Neumayer bio je suprug tete Iva Vojnovića, sestre nje-
gove majke, Nike (Nicol) Serragali; živjeli su u Zadru.

⁵⁹ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 435.

⁶⁰ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 417 — 418.

P. S. Budite tako dobri odgovorite mi *odmah*, eventualno *brzobjavno do ponedjeljka 18. o. mj. u Mlecima*, jer me u Zagrebu čekaju ponude društva Hrvatskih književnika i Srpskog književnog Beogradskog Društva.

Nakon Venecije Vojnović je otišao u Zagreb. Tu se sastao sa Treščecom koji je u ime obiju matica dogovorio s njim uvjete oko potpisivanja ugovora o izdanju »Gospođe sa suncokretom«. (Matica dalmatinska sklopila je ugovor s Maticom hrvatskom o izdavanju knjiga: MH će izdavati unaprijed određen broj knjiga pod imenom MD, a ova će za uzvrat osiguravati sredstva za izdavanje). Vojnovićeva drama trebala je biti prva tiskana knjiga kao posljedica te suradnje.⁶¹ Evo i ugovora s Ivom Vojnovićem:

Prijepis

MATICA HRVATSKA
Br. —71— 1911.

U G O V O R⁶²

Između Matice Hrvatske te Matice Dalmatinske s jedne strane, a conte Iva Vojnovića s druge strane sklopljen je ovaj ugovor:

1. Matica Hrvatska izdat će među svojim edicijama za god. 1912. pod imenom Matice Dalmatinske dramu »Gospođa sa suncokretom«.

2. Matica Hrvatska honorirat će djelo honorarom od K 70. (sedamdeset) po štampanom tabaku, i odustaje u ovom slučaju od ustezanja honorara u ime primljenoga već predujma, te će isplatiti sav ovaj honorar, čim primi rukopis.

3. »Gospođa sa suncokretom« natjecat će se za Veber-Tkalčevićevu nagradu, ako bude rukopis na vrijeme predan, tj. do 31. prosinca 1911.

Autor »Gospođe sa suncokretom« izjavljuje, da do danas nije dao ovo djelo nikome u nakladu; i dok ova drama ne izađe u Matičnim edicijama i dok ne prođe glavna ekspedicija t. j. do veljače god. 1913., autor se obvezuje, da ne će dati isto ovo djelo nikome u nakladu, ni latinicom ni ćirilicom.

Obje stranke potpisuju ovaj ugovor u znak, da se sa ovim točkama potpuno slažu.

U Zagrebu 28. prosinca 1911.

Ivo Vojnović, v. r.

Dr. Oton Kučera v. r.
predsjednik »M. H.«

Odmah po zaključenju tog ugovora MH poslala je MD brzobjav slijedećeg sadržaja:

»Sve obveze za dramu »Gospođa sa suncokretom« prema Ivi Vojnoviću za vas preuzela — Matica hrvatska«.⁶³
[30. prosinca 1911.]

⁶¹ Vijest o tom događaju komentirao je i *Narodni list*. Evo, što njegov izvjestitelj, između ostalog, priopćuje: »Milo nam je, što je »Matica Dalmatinska« preuzela na sebe izdanje nove Vojnovićeve drame »Gospogja sa suncokretom«, koju on večeras čita u zagrebačkom kazalištu, te će ju izdati do godine kao prvu svoju ediciju među knjigama »Matice Hrvatske« prema ugovoru sklopljenom među ovim društvima. Ljepšom radnjom naša »Matica« nije mogla započeti novu periodu svoga života«. NL, L/1911, br. 101, str. 3.

⁶² HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 414.

⁶³ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 436.

Očito zadovoljna potpisanim ugovorom s Ivom Vojnovićem uprava MH piše M. dalmatinskoj u Zadar:

MATICA HRVATSKA
Zagreb

Zagreb, 10. I. 1912.

Slavnoj
Matici Dalmatinskoj
Zadar⁶⁴

Odbor Matice Hrvatske u sjednici dne 9. I. ov. g. veoma je radosno prihvatio ugovor, sklopljen između jedne i druge Matice te g. Vojnovića, posredovanjem Vašega tajnika g. Dr. P. Karlića, pa će prema tome kao prvo Vaše izdanje među knjigama Mat. Hrv. izaći »Gospođa sa suncokretom«. Radujući se, što je početak tako sretan i nadajući se uspješnom daljem radu vraćamo Vam Adamovićevo djelo »Die Pflauren Dalmaticus«.

S odličnim štovanjem
Dr. Oton Kučera
predsjednik

Korespondencija o toj temi za neko vrijeme je prekinuta jer se dogodio jedan posve nečekivan događaj; u Zadar je došao sam Ivo Vojnović da na književnoj večeri 29. siječnja 1912. u dvorani Hrvatske čitaonice čita svoju dramu »Gospođa sa suncokretom«. Pošto je to djelo čitao u zagrebačkom Glazbenom zavodu, autor je pozvan da sličnu književnu večer upriliči i u Splitu. Izvjestitelj Narodnog lista, doznajući da će Vojnović proći kroz Zadar na svom putu u Split, postavlja zadarskoj javnosti otvoreno pitanje: »Ne bi li se mogao zaustaviti i u Zadru? Stavimo na srce Matici Dalmatinskoj, koja je uzela u nakladu Vojnovićeve drame, da se sporazumi s njim, pa priredi literarnu večer u dvorani Čitaonice«. ⁶⁵ Matica dalmatinska ovu je preporuku shvatila ozbiljno i poslala poziv književniku. Uskoro je iz Zagreba dobila slijedeći brzojav: »Vrlo rado prihvaćam častan poziv. Ivo Vojnović.« ⁶⁶

[22. siječnja 1912.]
Slijedio je upit o datumu i odmah zatim Vojnovićev odgovor:
»Želim čitati 29. siječnja. Pozdrav. Ivo Vojnović.« ⁶⁷

[23. siječnja 1912.]
Kako je pjesnik uvijek bio u kroničnoj nestašici novaca, dobio je uoči njegovog dolaska dr. Perković, predsjednik MD ovaj brzojav: »Molim dobrotu Vašu stotinu kruna brzojavno za putne troškove. Dolazim nedjeljom. Hvala. Ivo Vojnović.« ⁶⁸

[26. siječnja 1912.]
Književna večer je, kako rekosmo, održana 29. siječnja u organizaciji Matice dalmatinske. ⁶⁹ Dvorana Hrvatske čitaonice koja može primiti oko 200 osoba bila je dupkom puna. U ime Matice

⁶⁴ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 264.

⁶⁵ NL, LI/1912, br. 15, str. 3.

⁶⁶ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 434.

⁶⁷ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 431.

⁶⁸ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 433.

⁶⁹ Ulaznice su bile 2 K, đaci 1 K, stolica 1 K.

pjesnika je pozdravio predsjednik dr. Perković, a Vojnović je odgovorio sa malo riječi, izražavajući zahvalnost na tom pozivu svojoj užoj domovini »dičnoj Dalmaciji«. *Narodni list* piše kako je Vojnović »savršen lektor« te da je tako čitao da su pod njegovim naglascima oživjele i stvari i ljudi a »mrtva riječ dobila plastičnu formu i život«. ⁷⁰ Vinko Kisić, Dubrovčanin, urednik NL napisao je cijeli feljton u »podlistku« posvetivši ga toj književnoj večeri. Neobično impresioniran ličnošću Vojnovića Kisić između ostalog piše: »Velika nezaboravna večer! Svi smo bili kô opijeni ljepotom ove poezije. Osjetismo dubok neizbrisiv dojam ove mletačke noći, ognja i tajne. Sa pjesnikom proživismo i mi nekoliko sati u »Gradu živijeh Božanstava i mrtvijeh stvari«, gdje ljudsko srce čuje kucanje svoje i prepoznaje sebe...« Kisić zatim potanko kazuje cijeli sadržaj drame i sav oduševljen završava ovim riječima: »Ovo je blieda slika onoga što je pjesnik, sapevši nas glasom svoje duše stvarao pred našim duhom. Ne bijaše to čitanje, nego stvaranje. Nema pozornice, koja može ono predočiti; nema glumca, koji može izraziti sve ono, što je iz mašte pjesnikove i kroz njegovu riječ prelazilo u naš mozak i poprimilo oblike stvari i ljudi. Pred očima naše fantazije sve je bilo oživilo. Svaka rieč imala je svoje svjetlo i svoju sjenu, postala je put i — živila je«. ⁷¹ Na godišnjoj skupštini MD, 9. ožujka 1912, dr. Petar Karlić, potpredsjednik i tajnik tog društva, govoreći o radu Matice u proteklom razdoblju na posebno mjesto stavlja cikluse predavanja ⁷² i književnih večeri koje je organizirala MD, napose ističući Vojnovićevu večer koja je omnogome kvalitetno obogatila prilično nerazvijen tadašnji kulturni život u Zadru. ⁷³

Nakon Zadra ⁷⁴ Vojnović je dramu »Gospođa sa suncokretom« čitao i u Splitu, u favoyeru općinskog kazališta, ali ne i uz veliki odaziv publike; dvorana je bila poluprazna. Izvjestitelj NL iz Splita u povodu toga piše o potrebi kulturnog prosvjećivanja Splićana. To se međutim nije ponovilo u Dubrovniku gdje je Vojnović završio svoju turneju po Dalmaciji. Prepuno Bondino kazalište je svoga umjetnika s ogromnim oduševljenjem pozdravilo i priredilo prave svečanosti njemu u čast. Iza Dubrovnika Vojnović odlazi u

⁷⁰ NL, LI/1912, br. 9, str. 3.

⁷¹ Vinko Kisić: »Gospođa sa suncokretom«. NL, LI/1912, br. 9, str. 1—2.

⁷² Evo imenâ predavača: M. Kušar, W. Ljubibratić, M. Perković, M. Stojković i Stj. Ratković. NL, LI/1912, br. 21, str. 1.

⁷³ »Skupština Matice Dalmatinske«. NL, LI/1912, br. 21, str. 1.

⁷⁴ Nakon Vojnovićeva nastupa u Zadru, predsjednik MD dr. Perković je od pjesnika dobio slijedeći brzoglas poslan iz Zagreba: »Stigavši danas doma dužnost mi je izraziti Vama i slavnoy Matici Dalmatinskoj najdublju hvalu na izkazanoj mi dobroti prigodom moga boravka u Zadru. Ivo Vojnović.« HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 432.

Zagreb,⁷⁵ pa u Beograd u kojem priređuje nekoliko književnih večeri čitajući svoja djela: »Allons enfants«, »Odu Tolstoju« i, naravno, »Gospođu sa suncokretom«. Beogradske novine *Piemont* i *Trgovački glasnik* ushićeno pišu o ličnosti autora i njegovu stvaralačkom opusu. Mora da se Vojnović prigodom boravka u Beogradu dogovorio s uredništvom tamošnjeg časopisa *Zvezda* da bi ovaj časopis počeo u nastavcima objavljivati njegovu »Gospođu sa suncokretom«, što se i vidi iz dopisa Matice hrvatske Matici dalmatinskoj od 20. svibnja 1912:

MATICA HRVATSKA
— Zagreb —

Zagreb, 20. V. 1912.

Velešt. gosp.

dr. Mirko Popović, preds. Mat. Dalm.

Zadar.⁷⁷

Upravo kad smo primili Vaše cijenj. pismo, spremismo se, da vijećamo o prekršaju ugovora po g. Vojnoviću i da Vas obavijestimo. Budući da je Vama poznat i ugovor i neprilika, koja je nastala, tim što je g. Vojnović predao rukopis »Zvezdi«, bit će nam lakše obrazložiti Vam naše stajalište, pa dopustite, da Vam za Vašu brižljivost i za interese »M. H.« iskažemo najprije našu srdačnu hvalu. Čim smo doznali za objavu u »Zvezdi«, pisali smo g. Vojnoviću, ali on nam je po g. Treščecu poručio dosada samo, da se čudi, da bi se on bio tako obvezao i obećaje, da će pogledati svoj primjerak ugovora. Uredništvo »Zvezde« platilo je honorar, te mu ne možemo braniti, da djelo izda, a da bi g. Vojnović vratio honorar ne može se ni misliti: to nije samo moralno nego i fizički nemoguće. Opet »M. H.« i »M. Dalm.« ne mogu izdati djelo, kad je već štampano, jer se obim »Maticama« očito radilo o tome, da izdadu novo djelo, neštampano, osobito kad s tim djelom počinju svoj zajednički rad; ali »M. H.« je već platila honorar i djelo je već složeno, te bi »M. H.« imala štete, da se djelo ne štampa. Tako smo zapali u nepriliku i vrlo neugodnu situaciju, pa je predsjednik »M. H.« sazvao za nedjelju izvanrednu sjednicu, u kojoj smo zaključili i čast nam je ovim obavijestiti »Maticu Dalmatinsku ovako:

»M. H.« smatra da je g. c. Vojnović prekršio ugovor 3 »M. H.« i »M. Dalm.« o izdanju »Gospođe sa suncokretom«, tim što je djelo dao u tisak uredništvu »Zvezde«. Budući da djelo »Gospođa sa suncokretom« ima da iziđe kao izdanje »M. Dalm.«, a obadrije su si Matice za to izdanje pridržale pravo prvenstva, te »M. H.« nipošto nije voljna, da u svojim edicijama tek preštampa Vojnovićevo djelo, budući da nadalje djelo, kad bude u »Zvezdi« štampano nije više posve novo, to »M. H.« sa svoje strane odustaje od izdanja »Gosp. sa sunc.« u redovnim izdanjima. Da pak »M. H.« ne bude prisiljena svoje pravo sudbine braniti, i da ne pretrpi štetu, odlučio je odbor »M. H.«, da se »Gosp. sa sunc.« štampa kao izvanredno izdanje, i to odmah, ali samo u toliko primjeraka, da se podmire troškovi. Matici Dalmatinskoj predlaže se u zamjenu za Vojnovićevo djelo kao izdanje »M. Dalm.« u redovnim izdanjima VI. Nazor: Hrvatski kraljevi; no budući da

⁷⁵ U srijedu 6. ožujka 1912. u Kralj. zemaljskom hrvatskom kazalištu u Zagrebu održana je (kao 218. predstava te kazališne sezone) priredba pod naslovom »Vojnovićevo veče« — »Gospođa sa suncokretom«, drama u tri čina. Čitao je autor: Ivo conte Vojnović.

⁷⁶ NL, LI/1912, br. 23, str. 1 (Podlistak)

⁷⁷ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 415 — 416.

je »M. Dalm.« svojim članovima već obećala »Gospođu sa suncokretom«, odbor »M. H.« voljan je »M. Dalm.« dati besplatno na dispoziciju onoliko primjeraka, koliko treba za utemeljitelje.

O prinosnicima nije naš odbor ništa zaključio, jer se po sebi razumije, da oni mogu dobiti što ih je volja: Vojnovića ili Nazora, samo na Vojnovićevu djelu ne će biti štampano ime »M. Dalm.«.

Obavješćujemo Vas o tim zaključcima našega odbora, pa molimo Vaš odgovor o našem predlogu (Nazor mjesto Vojnovića). Nadajući se, da ovaj neugodni incidens ne će pomutiti vjeru u sretan napredak dobrih odnošaja obiju »Matica« preporučujemo Vam se

Dr. Oton Kučera
predsj.

Dr. A. Bazala
tajnik

Tako je, eto, propala prilika da to Vojnovićevo djelo izađe kao izdanje MD. Umjesto njega još iste godine izaći će u Zagrebu, pod imenom MD, »Hrvatski kraljevi« Vladimira Nazora i to kao redovno izdanje MH.⁷⁸ Kako je rukopis »Gospođe sa suncokretom« odmah predan u tiskaru, kao izvanredno izdanje, slijedi dopis u kojem se traži broj primjeraka knjige Iva Vojnovića, koja je već najavljena i obećana članovima utemeljiteljima MD.

MATICA HRVATSKA
— Zagreb —

Zagreb, 29/5. 1912.

Ugledna uprava

»Matice Dalmatinske«
Z A D A R⁷⁹

Molimo Vas, da nam izvolite priopćiti, koliko imate zakladnika, te koliko trebate prema tomu broširanih, a koliko uvezanih »Gospođa sa suncokretom«.

Primjećujemo, da stoji uvez po primjerku 50 filira.

Sa štovanjem
UPRAVA MATICE HRVATSKE
Dr. Oton Kučera
predsjednik

[Na ovom dopisu dodano rukom:]
Zapitati 140 komada.

Matice su između sebe raščistile »slučaj Vojnović«. No, čini se da to isto nije sa sobom učinio autor »Gospođe sa suncok.«. On će, pod svaku cijenu pokušati da, obraćajući se MD, stvori od svega neku materijalnu korist za sebe, nastojeći napraviti intrigu između MD i MH, »loveći u mutnom«. To je jasno već iz njegova pisma Matici dalmatinskoj od 4. lipnja 1912:
Slavna Upravo!⁸⁰

Dužnost mi je prijaviti sl. Upravi djelo osobne mržnje i neumjetničke prostote počinjeno u ime Matice Dalmatinske od uprave Matice hrvatske protiv mene i zatražiti od Vas, poštenih i značajnih muževa, pravicu i zaštitu!

⁷⁸ Vladimir Nazor: Hrvatski kraljevi. Izdanje Matice dalmatinske. U Zagrebu 1912. Izdala Matica hrvatska i Matica dalmatinska.

⁷⁹ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 268.

⁸⁰ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 424 — 430.

Iza onoga dana kad mi je slavna uprava Matice dalmatinske prihvatila ponudu da za nagradu od hiljadu kruna štampa moju novu dramu »Gospođa sa suncokretom« — a to je bilo još za vremena mog boravka u Mlecima, stupi Matica hrvatska, čim stigoh u Zagreb (22. decembra 1911.), u doticaj sa mnom i sama, a da se na nju ja ni obratio nijesam, ponudi mi u ime svoje i Matice dalmatinske da sastavi sa mnom ugovor koji će tobože biti korisniji od ponude sl. Matice dalmatinske.

Premda se nijesam nipošto veselio toj kombinaciji, jer stare nepravde i prostote Matice hrvatske iz godina 1901. i 1902. ne mogoh zaboraviti, ipak, nagovoren od izaslanika Matice hrvatske g. pl. Treščeca, potpisah taj ugovor u kome mi se obećavala isplata Weberove nagrade od 900 kruna za god. 1912., osim naplate štampanih araka. Opažam da ja dotični ugovor ne pročitah, već na riječ, na riječ g. Treščeca koji mi rastumači uvjete i koristi tog ugovora, potpisah ga. U tom času me opomenu g. Treščec da je s tim ugovorom skopčan prioritet Matice hrvatske, tj. da se moje djelo ima štampati *naprije* kod Matice hrvatske. O kakvome *roku* dokle bi taj prioritet morao trajati ne čuh niti riječi. Opažam da *o toj stavci* ne čuh niti prije, ni poslije, niti slova, jer mi je nitko ne napomenu a niti mi uprava Matice hrvatske igda dostavi prijepis tog ugovora.

Matica je hrvatska usprkos tome ugovoru dosudila na sjednici od 30. maja o. g. nagradu Weberovu drugome a ne meni!

A razlog?

Samo zato jer sam dao beogradskoj revue »Zvezda« pravo štampanja moje drame »Gospođa sa suncokretom« od broja do broja iza nego što je izašla u tisku Matice hrvatske!

Uzalud sam ja rastumačio Matici hrvatskoj na najuljudniji način kako sam ja bona fide uvjeren bio da *prioritet* znaci ne dati štampati drugome prije nego izađe u Matici hrvatskoj, kako ja ne pročitah ugovora, kako ne dobih duplikata, kako mi nitko ne napomenu ikada o tobožnjem *roku* dokle bi morao trajati taj prioritet — zaludu sam joj stvar predočio u najmirmnijem tonu i napokon zamolio da primi ovu moju iskrenu ispriku na znanje, tim više što Matici hrvatskoj ne dolazi nikakva šteta od štampanja moje drame u ćirilskim slovima, izvan granice Monarhije, samo za abonente jednog lista — sve zaludu! — Matica prođe preko svega toga i na sjednici od 30. maja odluči da meni obećanu Weberovu nagradu dosudi djelu koje, bez ikakva okolišanja, svako u Zagrebu veli, nije vrijedno da mojoj drami ni trakove cipela odveže.

A razlog tome nevjerovatnom postupku? — Ah!...

Slavna Upravo! — Koliko bih grdnih stranica psihologije Matice hrvatske morao prelistati dokle bih rastumačio koliko je tu neestetskih i neliterarnih razloga dovelo da se mene kazni na nečuveni i tako uvredljiv način.

Ali ako su gospođa »Matica hrvatske« zaboravili pravila pravičnosti i evropštine, to ne zaboravljam ja slovo ugovora i zakona. Ponuda moja stavljena slavnoj Matici dalmatinskoj da mi otkupi djelo za 1000 K opstoji još uvijek. Matica je hrvatska primila od Matice dalmatinske potporu za izdavanje moga djela u daleko višem iznosu nego li je Matica hrvatska izdala.

Pošto je Matica hrvatska smatrala da sam prekršio ugovor, kog potpisah (a da ga ni ne pročitah) — onda logično opstoji onaj prvi ugovor sklopljen sa mnom i sa Maticom dalmatinskom. Ova je sama vlasna da raspolaže *svojim* novcem i zato obraćam se Nojž da me zaštiti i da prisili Maticu hrvatsku da mi isplati čitavu svotu od 1000 K ugovorenih s Maticom dalmatinskom.

Ja nijesam tražio Maticu hrvatsku, niti sam igda kanio konkurirati na Weberovu nagradu, da me nije Matica hrvatska u ime Matice dalmatinske na to prisilila.

Sada kad je ona ne mareći na moje tumačenje i na sva pravila pravičnosti i uljudbe, mene lišila obveza utanačenih s njome, došao je čas da Matica dalmatinska, koja sama ima pravo da raspolaže *svojim* novcem i da nalaže drugima da štuju ugovore s njom sklopljene, zapovijedi Matici hrvatskoj da isplati utanačenu svotu od 1000 K.

Molim da ta svota bude isplaćena u ruke g. intendanta pl. Treščeca, koji je dobrostivo, ne sluteći takav enormitet, meni unaprijed isplatio iznos Veberove nagrade, a sada pošto mi takova nije dosuđena, obustavio meni isplaćivanje tantijema do naknade plaćene mi svote.

Sa potpunim štovanjem

najodaniji

Ivo Vojnović

U Zagrebu, 4. VI. 1912.

Raspredanje svoje verbalne konstrukcije po kojoj je on zakinut i oštećen moralno i materijalno, a uprava Matice hrvatske grupa idiota, Vojnović nastavlja u pismu iz Beograda od 17. lipnja 1912. god.:

Beograd, 17. VI. 1912.

Slavna upravo! Visokocijenjeni gospodine predsjedniče!⁸¹

Na zadnje pismo potpisanoga u kom Vam objasnih nečuveno surovo i neprijateljsko ponašanje Matice H. proti meni, imam još i ovo da nadovežem: Saznao sam, da je sjednica o doznaci Veberove nagrade pokazala u jasnom svjetlu mržnju članova Uprave protiv mene, jer nije pitanje o jednome prioritetu »13. februara 1913 (!!!) bilo glavno, već je izbila osobna antipatija sa pripremljenom akcijom da se novčano pomogne gosp. Kosoru s jedne strane, a s druge podvalilo mi se antipatriotske težnje, zato što sam pisao dramu u Mlecima. (Idioti!).

Utisak je ovdje u Beogradu bio velik, a pomislite kako su ostali kada sam razložio i rastvorio kulise te intrige.

Molim zato slavnu upravu, da poslije svega što u mome zadnjem i u ovom pismu iskazah, izvoli odrediti, da mi se barem isplati ona ponuda od 1000 kruna što je slavna Matica D. prošle godine brzojavno prihvatila, i što je pak Matica H. htjela meni oduzeti a de fakto i oduzela. Moleći da mi se kretom pošte udovolji opravdanoj i temeljitoj želji, zahvaljujem unaprijed Vašoj pravednosti i ostajem

Vaš odani

Ivo Vojnović

(Grand hotel)

Matica dalmatinska oštro se usprotivila ovakvom napadanju na »uglednu Maticu Hrvatsku« i bratski se postavivši u njezinu obranu, odgovorila Vojnoviću:

⁸¹ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 421 — 422.

MATICA DALMATINSKA
ZADAR

U Zadru, dne 19. 6. 1912.

P. n.

Gospodin Ivo Conte Vojnović

Zadar⁸²

Na Vaše pismo 4. tek. mj. dužnost nam je, da Vam ovako odgovorimo: Nepravедno je a da blago rečemo — i ne korektno Vaše napadanje na uglednu »Maticu Hrvatsku«, a to nas to više žalosti što su naše dvije Matice stupile u zajednicu.

Vaše traženje nije ni najmanje prama stanju stvari osnovano. Mi s Vama nijesno sklopili *nikakva* ugovora, pa Va mzato Matica Dalmatinska ništa ne duguje ni posredno, ni neposredno.

Za vrijeme naših pregovora s Vama i kad je naša Matica stupila u zajednicu s Maticom Hrvatskom, prepustili smo Matici Hrvatskoj da konačno posao s Vama uglavi. To je Matica Hrvatska i učinila, kad je na naš predlog odlučila da izda Vašu dramu »Gospođa sa suncokretom« među izdanjima za godinu 1912. pod imenom Matice Dalmatinske. Zato je Matica Hrvatska utanačila s Vama pismeni ugovor, kojeg ste Vi redovito potpisali. U tom ugovoru obavezala se Matica Hrvatska da će honorirati Vašu dramu sa iznosom od Kruna 70 po štampanom arku, netom primi rukopis. Ovoj je obvezi Matica Hrvatska odgovorila prema Vama, ali Vi ne samo nijeste održali Vašu obvezu, koja baš ovako glasi: »4. Auktor »Gosp. sa sucok.« izjavljuje, da do danas nije dao ovo djelo nikome u nakladu; i dok ova drama ne izađe u Matičnim edicijama i dok ne prođe glavnu ekspediciju tj. od veljače 1913. auktor se obvezuje, da neće dati isto ovo djelo nikome u nakladu, ni latinicom ni ćirilicom.« — već ste Vi dali štampati u beogradskoj »Zvezdi« isto djelo ne samo daleko prije toga, već i prije nego li je Matica Hrvatska uopće bila u stanju da otpremi sve svoje godišnje edicije.

Iz ovakoga Vašega ponašanja protivna ugovoru, doveli ste obe Matice u veliku nepriliku, te su obe Matice bile prisiljene da ovo djelo izdadu odmah sada kao *izvanredno* izdanje. Time je Matica Hrvatska bila radi Vašega nekorektnog ponašanja znatno oštećena, a mi smo se morali odreći toga da ovo djelo bude izdano, kako ustanovljeno, na naše ime i odobriti drugo, koje *mora* da izađe među *redovitim* godišnjim izdanjima Matice Hrvatske godine 1912.

Što se tiče nagrade iz Veberove zaklade to se mi nećemo i nemožemo pačati, jer prije svega to uopće nije posao Matice Dalmatinske a u nazočnom još manje, što čitamo u prepisu ugovora sklopljena između Vas i Matice Hrvatske, tačku 3-ću koja glasi ovako: »Gospođa sa suncokretom« natjecat će se za Veber-Tkalčevićevu nagradu, ako bude rukopis na vrijeme predan, tj. do 31. prosinca 1911. — Time se dakle nije Matica Hrvatska u ovom pogledu na ništa obavezala.

Što pak napadate Maticu Hrvatsku radi njezinog rješenja glede ove nagrade to moramo odbiti i zažaliti.

Za Upravu »Matice Dalmatinske«

Predsjednik

Tajnik

2 otpravka: a) Za Vojnovića

b) Za »Maticu Hrvatsku« u znanje i ravnanje.

Zanimljiv je podatak da je gornje pismo adresirano Ivu Vojnoviću u Zadar, što znači da je stanovito vrijeme 1912. god. pjesnik boravio u tom gradu.

⁸² HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 437.

Slijedeći dopis, u toj interesantnoj korespondenciji ujedno je i posljednje Vojnovićevo pismo Matici dalmatinskoj. U samo njemu svojstvenim krajnostima pjesnik ide tako daleko da žali činjenicu što Matice skupa surađuju, a Matici hrvatskoj prijeti i sudom!

Beograd, 28. VI. 1912.

Slavna Upravo!⁸³

Odbijam najodlučnije neuljudan izraz »nekorektnosti« moga ponašanja kao i vaše žaljenje. Ja sam Matici H. bio posve iskreno rastumačio kako ja ne pročitah ugovor kad ga potpisah i kako mi ga ona nije nikada bila priopćila u prepisu. Nadodajem, da mi ni g. Treščec koji je sam u ime Matice samnom pregovarao, ne spomenu nikada, da je tu prioritet određen do veljače 1913. Ta mislite li da bih ja bio tako glup pristati na takav ugovor?! A ipak uzprkos mojoj isprici, uzprkos okolnosti da Matica H. ne trpi izdavanjem *Zvezde* nikakve štete jer u Srbiji niko ne čita latinicu a *Zvezda* nije razgranjena u Hrvatskoj, uzprkos tome da je štampanje u *Zvezdi* od čina do čina, uzprkos ugovora brzojavno dokončanog s Vama u Mlecima, Matica H. je meni oduzela ugovorenu nagradu i dala je, da bude uvreda još viđenija jednoj nevaljanoj drami. Ako se meni dakle predbacuje tobožnja »nekorektnost«, onda se može postupanje Matice H. nazvati zamkom koju mi je hotimično izvela e da se ne drži ni svoga a ni Vašega ugovora.

Govoriti o silnim troškovima Matice H. zato što je sama u svoju korist štamkala djelo prigodom Zagrebačke premijere i ne čekala kada bi sav svijet zaboravio na moju dramu, govoriti velim o rečenim troškovima za izdanje one grdesije izdanja koje bi tek pristojalo kakvom prijevodu klasičnih djela za srednjoškolce. Odviše je smiješno a najbolje karakteriše koliko je naumičnom mala fide postupila Matica H. protiv meni e da me kazni da sam napisao, kako u sjednici rekoše, talijansko djelo u čast Venezije. Proti ovakome, da se blago izrazim, perfidnom postupku nemam drugo nego žalovanje da su se obistinile sve moje bojazni kad sam čuo da se M. Dalmatinska spojila s Maticom Hrvatskom!

Štetu koju mi je M. H. hotimično nanijela tražiću sudom.

S poštovanjem

Ivo Vojnović

S druge strane MD je dobila još jedan dopis, ovaj iz Zagreba od MH, u kojem se Odbor MH zahvaljuje za bratsko zauzimanje za njenu čast i ugled:

MATICA HRVATSKA

— Zagreb —

Zagreb, 3. VII. 1912.

Ugl.

Matici Dalmatinskoj

u

Zadru.⁸⁴

Primili smo Vaše cijenj. pismo od 23. VI. o. g. i Vaš odgovor g. I. Vojnoviću, te smo ga obznanili u odboru »M. H.« dne 2. o. mj. Odbor »M. H.«

⁸³ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 419 — 420.

⁸⁴ HaZd, Misc. 51, Poz. 1, L. 275.

nije samo primio s najvećim zadovoljstvom na znanje Vaš odgovor, nego se smatrao ponukanim, da Vam bratsko zauzimanje za ugled i čast »Matice Hrvatske« izrazi svoju najdublju zahvalnost, o čem nam je čast obavijestiti odbor posestrime »Matice Dalmatinske«.

S najodličnijim poštovanjem
UPRAVA »MATICE HRVATSKE«

predsjednik
Dr. Oton Kučera

tajnik
Dr. A. Bazala

Time završava afera koju je Vojnović imao s obje matice oko objavljanja svoje drame »Gospođa sa suncokretom«. Djelo je izašlo u Zagrebu iste godine, 1912. Izlaskom knjige iz tiska i uspjehom koji je doživjela od strane književne kritike, čitateljske i kazališne publike prestaju sve diskusije oko njezina objavljanja. O toj se drami, međutim, kasnije više nije mnogo govorilo. I premda je nekad plijenila pažnju svekolike javnosti, današnja ju je književna povijest (M. Matković) proglasila jednim od Vojnovićevih jalovih scenskih eksperimenata.⁸⁵

Tako smo, eto, iscrpli najznačajnije veze u odnosu Vojnović — Zadar. Kako rekosmo u uvodu, ima ih puno više; neke su sporednog karaktera, a za potpuno i cjelovito sagledavanje drugih, važnijih, potrebno je još istraživati po arhivima i književnim ostavštinama. Koliko je to sve utjecalo na stvaralački opus Iva Vojnovića, predmet je daljnjih rasprava na tu temu.

BIBLIOGRAFIJA

Radi opsežnosti i raznolikosti Vojnovićevih priloga u zadarskoj periodici,⁸⁶ kao i onih o samom Vojnoviću bilo je potrebno podijeliti ovu bibliografiju u nekoliko grupa.

I) VOJNOVIĆEVI PRILOZI U ZADARSKOJ PERIODICI.

a) *Dopisi Iva Vojnovića Narodnom listu od 1877. do 1880. god.*

— Te dopise upućene iz Zagreba, *Narodnom listu* Vojnović je potpisivao sa inicijalom — X; međutim dopise su pisali zajedno njegov otac Kosta i sam Ivo; prvi je izvještavao o politici a drugi o kulturi.⁸⁷ Naveli smo samo one dopise za koje držimo da ih je pisao Ivo Vojnović, jer su iz područja kulture i umjetnosti. Ako je, me-

⁸⁵ Marijan Matković: Ivo Vojnović. PSHK, Zagreb, 1964, knj. 55, str. 30.

⁸⁶ Prvi prilog bibliografiji Iva Vojnovića u zadarskim periodikama dao je Vjekoslav Maštrović u bibliografskoj knjizi »Jadertina Croatica«, II. dio, Zagreb, 1954, str. 223, 386. i 396.

⁸⁷ H. Morović, isto.

đutim, u jednom sitom dopisu bilo i vijesti iz politike i iz kulture, redovno jasno razdvojenih, dopis je također naveden, no komentar se odnosi samo na onaj dio za koji možemo smatrati da ga je pisao Ivo Vojnović.

b) *Suradnja Iva Vojnovića u zadarskoj periodici.*

II) *PRILOZI O VOJNOVIĆU U ZADARSKOJ PERIODICI.*

a) *Vijesti u Narodnom listu o književnom radu Iva Vojnovića.*

— Taj dio bibliografije, premda opsegom velik, nije posve sigurno potpun; vijesti o životu i književnom radu Iva Vojnovića u *Narodnom listu* ima puno a često se skrivaju pod različitim naslovima; ogromna se većina ipak nalazi u tom popisu.

b) *Literatura o Ivu Vojnoviću u zadarskoj periodici.*

— Taj popis ide od 1887. pa sve do naših dana kazujući o stanovitom kontinuitetu prisutnosti Vojnovića u zadarskoj periodici.

c) *Važniji spomen o Vojnoviću u knjigama izašlim u Zadru.*

d) *Prikazi knjiga o Ivu Vojnoviću u zadarskoj periodici.*

I) *VOJNOVIĆEVI PRILOZI U ZADARSKOJ PERIODICI*

a) *Dopisi Iva Vojnovića Narodnom listu od 1877. do 1880. god. (Iz Zagreba o kulturnim događajima.)*

1) Zagreb, 15. studenog [1877.]

1877. đaci su dvostruko čitali i pozajmljivali knjige u knjižnicama. Vojnović zatim ističe dosta poraznu činjenicu da su svega 3 dalmatinska študenta u Zagrebu; dva pravnika i jedan filozof. Naglašava potrebu ustanovljenja stipendijâ od strane dalmatinskih općina i sabora. Informacija o proslavi destgodišnjice JAZU u Zagrebu.

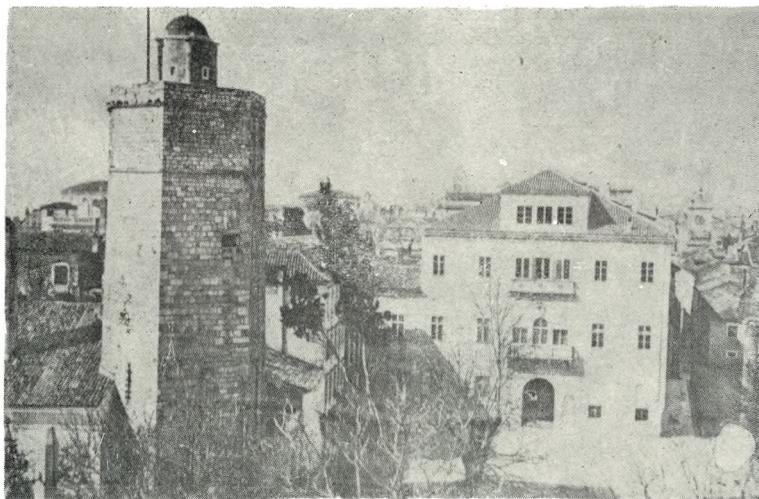
—NL, XVI/1877, br. 91, str. 2—3.

2) Zagreb, 29. studenog [1877.]

Izvještaj o radu JAZU u prvih deset godina postojanja s posebnim osvrtom na njezina izdanja.

—NL, XVI/1877, br. 95, str. 2.

⁸⁸ A. Cronia, isto.

*Sl. 1. Zgrada Namjesništva u Zadru, u kojoj je I. Vojnović radio u dva navrata
(1889—1891 i 1899—1903)*

Sl. 2. Ivo Vojnović u vrijeme svog boravka u Zadru (1903)

3) Zagreb, 6. prosinca [1877.]

O zagrebačkom *Obzoru*, prilog iz sveučilišnog života, o književnom društvu Hrvatski dom i ostalim kulturnim društvima u Zagrebu.

—NL, XVI/1877, br. 97, str. 2—3.

4) Zagreb, 11. siječnja [1878.]

Vijest o uspjeljoj predstavi Markovićeve »Zvonimira« na zagrebačkoj pozornici, pjesniku su priređene ovacije. Opširno izvješće slijedi.

—NL, XVII/1878, br. 6, str. 3.

5) Zagreb, 31. siječnja [1878.]

O proslavi desetgodišnjice književnog Svetojeronimskog društva u Zagrebu.

—NL, XVII/1878, br. 11, str. 2.

6) Zagreb, 8. veljače [1878.]

O izložbi »narodnih uresa i radnja« koju je postavio i ekspozite sakupio Felix Lay, čuveni sabiratelj tih narodnih vrijednosti i izdavač glasovitog ilustriranog djela »Jugoslavenska ornamentika za umjetnost i obrt«. Vojnović opširno opisuje svu ljepotu »veza i risanja«, zadržavajući se i kod najsitnijih detalja. Osvrće se i na izložbu kipara Rendića, te na proslavu 300. godišnjice hrvatskog umjetnika Klovija [Klovića] koju je organiziralo sveučilišno društvo Hrvatski dom.

—NL, XVII/1878, br. 14, str. 2.

7) »Zvonimir« Franje Markovića.

Opširan osvrt u »podlistku« *Narodnog lista* na izvedbu tog kazališnog djela u Zagrebu.

—NL, XVII/1878, br. 16, str. 1; br. 17, str. 2.

8) Zagreb, 13. ožujka [1878.]

Izvješća o predavanju dr. Kršnjavoga o zadaćama estetike na zgb. sveučilištu, još o Markovićeve »Zvonimiru«, te o prvoj izvedbi opere »Sejsslav ljuti« mladog skladatelja Gjura Eisenhuta. Slijedi vijest da je kazališna uprava »stupila u dogovor s vašim čuvenim skladateljem Nikolom vitezom Strmićem za predstavljanje njegove nove opere »Jakubinka«. Rek bi da su dogovori zapeli u Zadru, ali se nadamo quod differetur non aufertur te da ćemo u budućoj sezoni čuti novu operu vašeg dičnog skladatelja. Sad kad imamo narodnu operu, dično bi bilo za našu Dalmaciju i za g. viteza Strmića, da se naše snage iztiču, i da pokažemo svijetu da znademo i sami nešto stvoriti, a ne uvijek prepisivati«.

—NL, XVII/1878, br. 23, str. 2.

9) Zagreb, 11. travnja [1878.]

Vijest da su prikupljena sredstva za spomenik Petru Preradoviću. »Vaš Zadar dično je osvijetlao lice svojim prinoskom, a nadamo se da slavni Dubrovnik neće izostati pod upravom takvog rodoljuba, kakav je grof Rafo Pucić. More, zrak, hridi i starine Dubrovnika nadahnule su prve uzdahe velike Preradovićeve duše«. Slijedi opis Preradovićeve spomenika. Taj komentar Vojnović završava riječima: »Mirno spavaj Prerade! Domovina te čula. —Eno ti na grob poslala vilu i kitu hrvatskog cvieća. Mramor će trajati kao i tvoja uspomena, a potomci će na tom grobu učiti, da domovina nije nikada neharna«.

—NL, XVII/1878, br. 31, str. 2.

10) Zagreb, 15. travnja [1878.]

Izvještaj o kaz. sezoni 1877/78. u Zagrebu. »Akoprem kod nas kazališna kritika, osim malo iznimakâ, nema vriednosti,« glumci se, piše Vojnović, povinjavaju »glasu naroda«, naime stanovitom »kritičkom čuvstvu« kojeg posjeduje zagrebačko općinstvo, a ono zna prepoznati pravu vrijednost.

—NL, XVII/1878, br. 40, str. 2.

11) Zagreb, 23. svibnja [1878.]

Vijest da je zagrebačko kazalište na gostovanju u Osijeku. Poblži osvrt na repertoar protekle kaz. sezone u Zagrebu. »Novosti koje su stekle najveće priznanje jesu: glasoviti »Daniševi« od Dumasa, »Naši robovi« od genijalnog Sacher-Masocha, »Muževi! Muževi!« od Rosena, »Anti - Xantipa« od Kneisela i »Sapho« od Grilparzera«.

—NL, XVII/1878, br. 12, str. 2.

12) Zagreb, 26. svibnja [1878.]

Nastavak pregleda protekle kaz. sezone u Zagrebu. Ovaj put Vojnović piše o glumcima u drami i u operi. Zaključuje: »Evo vam, dakle, kratki pregled ovogodišnje sezone, te ćete se po tom uvjeriti, koliko Hrvati imaju pravo dičiti se svojim kazalištem«. Kako ovo izvješće šalje u Zadar piše na kraju: »Što se tiče drame, nebi li pokušali dični rodoljubi zaderski da bi naše društvo i u bieli Zadar jednom došlo? Koliko bi se predsudâ skinulo, kad bi ljudi ugledali naše sile, kad bi čuli kako milo zvuči materinski jezik svuda, a osobito na pozornici!«

—NL, XVII/1878, br. 43, str. 2.

13) Zagreb, 24. veljače [1879.]

Izvješće o zabavi koju su priredili bugarski sveučilištarci iz Zagreba u prostorijama kavane »Car Austrijski«. Pošto je dao krat-

ki pregled bugarsko-hrvatskih veza u prošlosti, Vojnović opisuje tu priredbu, na kojoj je osim Bugara bilo prisutno »sve djačtvo« i »sve umlje Zagreba«.

»Tko da vam opiše onu struju čuvstvá, i željâ koja je munjevno prolazila po nagomilanom mnoštvu? Jeli san ili java? Jeli moguće da se ovim dvoranam ori pjesma slobodnica onog naroda, koji pred malo vremena svojom krvlju, svojim lješinam, svojim ruševinam pokri cielu zemlju med Balkanom i sinjem morem? Ah, nemislimo na tu užasnu prošlost!« Slijedi opis koncertnog dijela te društvene večeri i sveukupnog raspoloženja bugarskih i hrvatskih sveučilištaraca i prisutnog općinstva.

—NL, XVIII/1879, br. 18, str. 2.

14) Zagreb, 5. travnja [1879.]

Opširan prikaz oproštajnog koncerta Franje Krežme »umjetnika na guslama«, koji je dao u zagrebačkom kazalištu, pred svoj odlazak u Dalmaciju. »Franjo Krežma, taj ubavi 17. godišnji mladić, svojim mirom, svojim finim držanjem već se na prvi pogled preporučuje svačijoj sućuti: ali čim takne svoje gusle, može se reći da upravo začara. (. . .) Žice njegovih gusala bacaju kao iskre oko sebe; njegovi prsti lete po držalu takom brzinom i lakoćom, da čovjeka zadivi; a uz to zadnji komad zabave obavlja se istim žarom, istom divotnom sigurnošću, kao i prvi. Nije ga zaludu Italija slavila kao oživjelog Paganinia, nijesu mu zaludu sam Verdi, Liszt, Bazzini i drugi velikani prorekli veliku budućnost i proglasili ga glasovitim! Cielu glazbeni svijet broji Krežmu riedkim umjetnikom. Eto ga i k vama, mila braćo, da se nauživete hrvatskog umjetnika!«

—NL, XVIII/1879, br. 30, str. 2—3.

15) Zagreb, 31. prosinca [1879.]

Vrlo opširan prikaz izložbe u Zagrebu koji Vojnović donosi u NL »nebili i naša braća s te strane Velebita, stupila buduće godine većim brojem u kolo narodnog umjetničkog preporoda«. Posebno se izvjestitelj osvrće na radove »mladog hrvatskog slikara« Nikole Mašića, zatim na slike Quiqereza i kipove Rendića od domaćih auktora. Osvrnuo se i na radove stranih umjetnika Zuccara, Garzolinia, Rotte, Inudona i dr. Vojnović zamjera organizatorima što se nisu potrudili izložiti ni jednu sliku Vlahe Bukovca, »koji je u Parizu stekao već liep glas«, a minula je zgodna prilika da se »Hrvatska upozna sa jednim od svojih najdarovitijih sinova«.

—NL, XIX/1880, br. 2, str. 2.

16) Zagreb, 2. veljače [1880.]

Osvrt na rad umjetničkih i kulturnih društava u Zagrebu.

—NL, XIX/1880, br. 12, str. 2.

17) Zagreb, 14. travnja [1880.]

Poziv dalmatinskim đacima da dođu na studij u Zagreb. »Zašto bi vi pohađjali druga sveučilišta, kad vam je narod sagradio hram, gdje u svojem jeziku možete si pribaviti znanja, što vam se drugdje odurnom njemštinom predaje? U Zagreb, dakle do godine u Zagreb!«

—NL, XIX/1880, br. 30, str. 3.

18) Zagreb, 26. travnja [1880.]

Izvještaj s glavne skupštine Matice hrvatske. Osvrt na svih osam knjiga koliko ih je MH u protekloj godini izdala. Izvjestitelj između njih naročito ističe od beletristike Jurkovićeve »Dramatična djela«, Tomićeva »Zmaja od Bosne« i Šenoina »Prosjaka Luku«, a od historijskih djela Smičiklasovu »Povijest Hrvatske«.

—NL, XIX/1880, br. 34, str. 2.

b) Suradnja Iva Vojnovića u zadarskoj periodici

1) [VOJNOVIĆ, Ivo.] »Zvonimir« Franje Markovića. *Narodni List*, XVII/1878, br. 16, str. 1; br. 17, str. 2.

—Potpisano inicijalom: X.

2) VOJNOVIĆ, Ivo. Fantazija. *Smotra dalmatinska*, IV/1891, br. 4, str. 1—2; br. 5, str. 1—3.

—S bilješkom da je pretiskano iz *Vienca* dozvolom pisca.

3) [VOJNOVIĆ, Ivo.] Književna pisma. *Glasnik Matice dalmatinske*, III/1903, sv. 1, str. 80—85.

—P. Heyse, R. Huch, L. Kirchner (Osip Schubin), Rostand.

—Pagiranje je pogrešno. Trebalo bi biti 88—93.

—Pseudonim: Sergij P.

4) [VOJNOVIĆ, Ivo.] Moj teatar. (Iz pisama onoj koja ode.) *Glasnik Matice dalmatinske*, III/1903, sv. 1, str. 86—88.

—Pagiranje je pogrešno; trebalo bi biti str. 94—96.

—Pseud.: Sergij P.

5) [VOJNOVIĆ, Ivo.] Allons enfants! *Rivista Dalmatica*, Zadar, VI/1904, br. 5.

6) VOJNOVIĆ, Ivo. Pismo iz Mletaka. *Narodni list*, L/1911, br. 74, str. 1.

7) VOJNOVIĆ, Ivo. Overture. —Prologue za dramu »Gospogja sa suncokretom«. *Narodni list*, L/1911, br. 101, str. 1.

—S pismom Vinku Kisiću u Zadar.

8) VOJNOVIĆ, Ivo. Dragi g. Kisiću! *Narodni list*, L/1911, str. 1, od 20. prosinca 1911.

—Pismo Vinku Kisiću, uredniku NL. Objavljeno uz Vojnovićevo djelo »Prologue za dramu »Gospogja sa suncokretom«.

9) VOJNOVIĆ, Ivo. Gospogja sa suncokretom. (San mletačke noći.) Triptychon. *Narodni list*, LI/1912, jub. br., str. 20.

—S pismom uredniku Narodnog Lista.

10) VOJNOVIĆ, Ivo. Dragi Gospodine Uredniče! *Narodni list*, LI/1912, jub. br., str. 20. od 1. ožujka 1912.

—Pismo uredniku NL. Objavljeno uz odlomak iz Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom«.

11) VOJNOVIĆ, Ivo. Pjesnikova zahvala. *Narodni list*, LVI/1917, br. 82, str. 2.

—Pismo I. Vojnovića iz Zagreba (Bolnica Milosrdnih sestara), od 11. listopada 1917.

12) VOJNOVIĆ, Ivo. Slavno Hrvatsko novinarsko društvo! *Narodni list*, LVI/1917, br. 85, str. 1—2.

—Pismo I. Vojnovića Hrvatskom novinarskom društvu u kojem se zahvaljuje na čestitkama u povodu njegova jubileja.

13) VOJNOVIĆ, Ivo. Gajo moj! *Narodni list*, LVI/1917, br. 94, str. 2.

—Pismo I. Vojnovića dr. Gaji Bulatu u Split.

Većinu gore navedenih bibliografskih jedinica Ivo je Vojnović objavio u novinama i časopisima koji su izlazili na hrvatskom jeziku u Zadru. U Zadru su, kako je poznato, izlazile i mnoge periodike na talijanskom jeziku. U jednoj od njih je i Vojnović surađivao, u *Rivisti Dalmatici*. (Kulturno-politički časopis koji je izlazio u Zadru od 1899. do 1943) Tu je objavio prvi dio »Dubrovačke trilogije« — »Allons enfants!«, nakon što je sam svoje djelo preveo na talijanski. Taj autoprijevod, objavljen u časopisu, pretiskan je kasnije kao knjiga u tiskari Špire Artale u Zadru. To je ujedno i jedina Vojnovićeva knjiga izašla u Zadru. Evo njezina cjelovitog bibliografskog podatka: — VOJNOVIĆ, Ivo. Allons enfants. (Orig. Allons enfants!)

Dramma in un atto. Trad. di x x x (tj. Umberto Urbani). Zara, Stab. tip. S. Artale, 1904. v8, 38. str.
(P. o.) Dalla *Rivista Dalmatica*. Anno 3, fasc., 5/(NSB—Zgb, sign. 180.931)

Taj Vojnovićev prijevod pretiskan je i u knjizi A. Cronia: Teatro serbo-croato, Milano, 1955.

II) PRILOZI O VOJNOVIĆU U ZADARSKOJ PERIODICI

a) *Vijest u Narodnom listu o književnom radu Iva Vojnovića*

1) »DUBROVAČKA TRILOGIJA« U BEOGRADSKOM NARODNOM POZORIŠTU

—Vijest o uspješnom izvođenju tog Vojnovićeva djela u Beogradu.

—NL, XLII/1903, br. 19, str. 3.

2) »SUTON« U ZAGREBAČKOM KAZALIŠTU

—Vijest da je »Suton« izveden na sceni zagrebačkog kazališta, a da izvođenje bude i u povijesnom i u jezičnom pogledu što vjernije pokusima je kao savjetnik prisustvovao Dubrovčanin Pero Budmani.

—NL, XLII/1903, br. 21, str. 3.

3) GODIŠNJA SKUPŠTINA »MATICE DALMATINSKE«

—Informacija da je I. Vojnović na god. skupštini MD izabran za tajnika MD i za urednika *Glasnika Matice dalmatinske*.

—NL, XLII/1903, br. 31, str. 3.

4) DUBROVAČKA TRILOGIJA

—Vijest da je »Dubrovačka trilogija« polučila sjajan uspjeh na zagrebačkom kazalištu, te da je predstavi prisustvovao njemački književnik Schlick, prijatelj I. Vojnovića i prevoditelj »Trilogije« na njemački jezik koji je, zadivljen, piscu odaslao u Zadar »zanosnu brzozavnu čestitku«. Vojnović je u Zagreb također odaslao brzozavne čestitke: upravi, umjetnicima i suradnicima.

—NL, XLII/1903, br. 35, str. 3.

5) VOJNOVIĆEVA DRAMA

—Vijest da će se u Zagrebu uskoro izvesti »Dubrovačka trilogija«.

—NL, XLII/1903, br. 11, str. 3.

6) VOJNOVIĆEVA DUBROVAČKA TRILOGIJA

—Vijest da se, nakon uspjeha na zagrebačkoj pozornici, to djelo prevodi na razne jezike; na švedski (u prijevodu Alfreda Jensena — koji je već preveo »Ksantu« i »Ekvinocij«), na poljski (Grabovski) i na njemački (Schlick).

—NL, XLII/1903, br. 38, str. 3.

7) VOJNOVIĆ OTPUTOVAO

—Vijest da je »naš vrli književnik Ivo Vojnović« otputovao iz Zadra da »preuzme upravu novoustanovljenog poglavarstva u »Supetru«, te da je njegovim odlaskom *Glasnik Matice dalmatinske* izgubio svog urednika.

—NL, XLII/1903, br. 79, str. 3.

8) »EKVINOCIJO« U BEOGRADSKOM KAZALIŠTU.

—Iz *Trgovinskog glasnika* prenesena vijest o velikom uspjehu Vojnovićeve drame »Ekvinocij« u beogradskom kazalištu. Vijest završava ovim: »sve je ovo liepo samo moramo upozoriti kritičara da je g. Vojnović, auktor ovog djela, Hrvat. Ne bilo zazorno!«

—NL, XLIII/1904, br. 1, str. 3.

9) NOVA VOJNOVIĆEVA DRAMA

Pozivajući se na beogradski *Dnevni list NL* javlja da I. Vojnović sprema za beogradsko kazalište novu dramu: »Smrt majke Jugovića«.

—NL, XLIII/1904, br. 76, str. 3.

10) MAJKA JUGOVIĆA

—Vijest prenešena iz beogradske *Stampe* koja govori o priprema za izvođenje Vojnovićeve drame »Majka Jugovića« na beogradskoj pozornici. »Drama je protkana glazbom koju je komponirao Hatze. »Neki književnici koji su prisustvovali probi istakli su prijedlog da trupa beogradskog kazališta prođe sve jugoslavenske gradove prikazujući to Vojnovićevo djelo.

—NL, XLIV/1905, br. 98, str. 2.

11) MAJKA JUGOVIĆA

—Vijest da je I. Vojnović u Splitu u užem krugu prijatelja i književnika čitao svoju novu »simboličnu dramu« »Majka Jugovića«. 17. veljače 1905. to će se djelo prikazati na beogradskoj pozornici.

—NL, XLV/1906, br. 12, str. 2.

12) SMRT MAJKE JUGOVIĆA

—Vijest da ove godine, »pošto je сезона na izmaku, a pripreve iziskuju mnogo truda i vremena«, u zagrebačkom kazalištu neće biti postavljena na scenu ova Vojnovićeva drama. Autor je »Odboru zagrebačkih gospođa za Strossmayerov spomenik« poklonio prihod prvih dviju večeri a one će se, sa svoje strane, založiti da se predstava svakako izvede slijedeće sezone.

—NL, XLV/1906, br. 22, str. 2.

13) MAJKA JUGOVIĆA

—I. Vojnović te jo djelo ponudio na tiskanje Matici dalmatinskoj. Uprava MD jednoglasno je prihvatila ponudu i povelala pregovore s piscem glede potankosti.

—NL, XLV/1906, br. 15, str. 3.

14) MAJKA JUGOVIĆA

—»Zagrebački gospojinski klub« zamolio je I. Vojnovića da u njihovim društvenim prostorijama pročita »Majku Jugovića«. Gosp. Vojnović odgovorio je klubu slijedeće: Visoko cijenjene gospodje! Vaš ljubezan poziv, da čitam »Majku Jugovića« u Vašem dičnom krugu, vrlo me uzradovao i počastio. Žena je hrvatska za mene uvijek bila bolja polovica hrvatskog naroda. Za to ću Vama, visoko poštovane gospodje, svakako tokom ovog proljeća pročitati moje djelo. Ne mogu nikako ustanoviti rok, ali budite uvjerenе, da ću tamo doći. Na svaki način prvenstvo čitanja ostat će Vašem klubu«.

—NL, XLV/1906, br. 17, str. 3.

15) MAJKA JUGOVIĆA

—Vijest o uspjehu te Vojnovićeve drame na sceni beogradskog kazališta. »Poslie svakog čina priređene su auktoru i umjetnicima burne ovacije. Beogradsko pozorište još nije vidjelo takova triumfa«. Supetrani koji žive u Beogradu priredili su Vojnoviću 21. travnja 1906. serenadu.

—NL, XLV/1906, br. 33, str. 2.

16) SMRT MAJKE JUGOVIĆA

—Podnaslov: Dramska pjesma u tri pjevanja. Napisao: I. Vojnović. Osvrt na to djelo, prenesen iz *Obzora*.

—NL, XLV/1906, br. 35, str. 1—2. (Podlistak.)

17) VOJNOVIĆEVA VEČER

—Vijest da je Vojnović pročitao u dvorani Hrvatske čitaonice u Zadru svoje djelo »Smrt majke Jugovića«. Nastupio je kao gost Matice dalmatinske. Nakon iscrpnog osvrtа na tu književnu večer

izvjestitelj navodi da je na kraju večeri Vojnovićevoj majci poslan brzopjav koji je potpisalo oko 200 osoba, na čelu s namjesnikom Nardellijem, podmaršalom Varešaninom, episkopom Milašem itd.

—NL, XLV/1906, br. 36, str. 3.

18) IVO VOJNOVIĆ NA MAGJARSKOJ POZORNICI

—Vijest da će se u listopadu na mađarskoj pozornici u Budimpešti davati drame »Ekvinocij« i »Psyhe«. Drame će igrati prvi mađarski glumci a čist prihod namijenjen je glumačkom penzionom fondu.

—NL, XLV/1906, br. 47, str. 3.

19) VOJNOVIĆ SPREMA NOVU DRAMU

—Vijest iz Hrvatske da Vojnović piše novu dramu »koja će biti nadgrobno slovo terorističkoj Hrvatskoj, s koje malo te Hrvatska nije umrlo«, kako sam autor o njoj veli.

—NL, XLV/1906, br. 50, str. 3.

20) NOVE HRVATSKE DRAME

—Vijest da će se, uz djela ostalih domaćih autora, na zagrebačkoj pozornici naredne kazališne sezone, izvoditi i drama Iva Vojnovića »Smrt majke Jugovića«.

—NL, XLV/1906, br. 65, str. 3.

21) EKVINOCIJ

—Vijest da će se 2. siječnja 1907. g. u narodnom kazalištu u Budimpešti prikazivati Vojnovićev »Ekvinocij«. Slikar Dalkar odaslan je u Dalmaciju da pripremi »slike za scenariju na izvoru«. Mađarske novine pišu o velikom zanimanju za tu dramu.

—NL, XLV/1906, br. 100, str. 2.

22) USPJEH SMRTI MAJKE JUGOVIĆA U ZAGREBU

—Vijest da je na zagrebačkoj pozornici prvi puta prikazano to Vojnovićevo djelo, te informacija o kazališnim kritikama u zagrebačkom tisku, posebno o onoj izašloj u *Obzoru*. Izvjestitelj smatra da je autor stavio velike zahtjeve i kaz. osoblju i publici, koja premda je dupkom napunila kazalište ipak nije najbolje razumjela intencije pjesnikove. Svejedno, Vojnović je nagrađen burnim pljeskom i više puta izazivan na pozornicu.

—NL, XLVI/1907, br. 14, str. 3.

23) ZNAMENITI DAR

—Vijest da je Ivo conte Vojnović, iskazujući počast uspomeni velikog biskupa i dobrotvora hrvatskog naroda, prepustio sav svoj

autorski dio prihoda od prve predstave drame »Smrt majke Jugovića« u iznosu od K 703 »redakcionalnom odboru zagrebačkih gospodja za Strossmayerov spomenik« u svrhu daljnjeg izdavanja kalendara »Strossmayer«.

—NL, XLVI/1907, br. 26, str. 2.

24) VOJNOVIĆ DRAMATURG HRVATSKOG KAZALIŠTA

—Vijest iz *Pokreta* da je kod hrv. vlade potpisan ugovor s Ivom Vojnovićem, novoimenovanim dramaturgom hrv. kazališta u Zagrebu. Dosadašnji dramaturg dr. Andrić postat će direktor kazališnog društva u Osijeku.

—NL, XLVI/1907, br. 48, str. 2.

25) USPJEH EKVINOCIJA U BUDIMPEŠTI

—Vijest da je u mađarskom kazalištu u Budimpešti igran Vojnovićev »Ekvinocij«. To je prva hrvatska drama igrana pred mađarskom publikom. Kazalište je bilo puno a djelo je ostavilo jak dojam. Na predstavi je bio i autor, koji je naročito za to bio pozvan u Budimpeštu.

—NL, XLVI/1907, br. 48, str. 2.

26) JOŠ O USPJEHU EKVINOCIJA U BUDIMPEŠTI

—Vijest prenešena iz *Obzora*. 17. lipnja izvanredan uspjeh doživjela je i repriza Vojnovićeva »Ekvinocija« u budimpeštanskom kazalištu. Publika je često nagrađivala glumce pljeskom na otvorenoj sceni a autor je po završetku 12 puta bio pozivan na pozornicu. Na slijedećoj izvedbi Hrvati nastanjeni u Budimpešti spremaju predati glavnoj glumici lovor vijenac s hrvatskom i mađarskom trobojnicom. Na mađarskoj trobojnici stoji: »velikoj magjarskoj umjetnici«, a na hrvatskoj: »Hrvati iz Budimpešte«. Sve novine u Budimpešti pune su hvale za Vojnovića i njegovo djelo.

—NL, XLVI/1907, br. 49, str. 2.

27) PROGRAM NOVOG HRVATSKOG DRAMATURGA

—Vijest o izjavi koju je Ivo Vojnović dao uredniku *Novosti*, u kojoj stoji da će on kao dramaturg nastojati u pogledu repertoara da iz svjetske književnosti odabere ono najbolje da bi se izašlo ususret svakom ukusu. Naravno da će njegovati i našu domaću književnost jer mu je to kao dramaturgu hrvatskog kazališta i glavna zadaća. Posebno će nastojati da stvori što intimniji kontakt s domaćim književnicima što će i kazalištu ali i književnicima biti od probiti.

—NL, XLVI/1907, br. 65, str. 3.

28) VOJNOVIĆEVE DRAME

— Vijest da je dramaturg peštanskog kazališta Solymosi Elek došao u Zagreb da ugovori s upravom i autorom prikazivanje »Dubrovačke trilogije«, koju je peštansko kazalište već stavilo na svoj repertoar.

— Na »Slovenskom deželnom gledalištu« u Ljubljani prikazivat će se »Smrt majke Jugovića« u prijevodu prof. Josipa Westera. Uprava ljubljanskog kazališta zamolila je zagrebačku kaz. upravu za nacрте dekoracija i kostima, te je pozvala autora na premijeru.

—NL, XVI/1907, br. 67, str. 2.

29) NEŠTO O MATICI DALMATINSKOJ

— Kronika rada MD u kojoj se ističe da je nažalost u javnosti zaboravljeno istaknuti da su knjige ponajboljih naših pisaca izašle uz pomoć Matice, kao npr. Vojnovićeva »Majka Jugovića«, Tresićeva »Preko Atlantika« i Kušareva »Narodne priče«.

—NL, XLVI/1907, br. 76, str. 1.

30) MATICA DALMATINSKA

— Uz osvrt na rad MD i informacija da je uz pripomoć te ustanove 1907. Ivo Vojnović izdao svoju dramu »Smrt majke Jugovića«, što se Matici pripisuje kao osobita zasluga.

—NL, XLVII/1908, br. 19, str. 1.

31) SKUPŠTINA MATICE DALMATINSKE

— Vijest da je prof. Karlić, govoreći o radu MD u prošloj godini na glavnoj godišnjoj skupštini, istakao da je, usprkos skromnim sredstvima kojim je raspolagala, MD uz ostale knjige potporom pomogla izlazak Vojnovićeve knjige »Smrt majke Jugovića«.

—NL, XLVII/1908, br. 20, str. 1.

32) NJEMAČKI GLAS O IVU VOJNOVIĆU

— Vijest da je njemačka književnica Meta Schoepp objavila u *Berliner Tageblatt* studiju: »Der Dramatiker Ivo Vojnović«. Oduševljeno piše o Vojnoviću i ljepotama Dalmacije. Govoreći o djelu »Smrt majke Jugovića« opaža kako je Vojnović Hrvat, Dubrovčanin, duboko prodro u srpsku dušu. Književnica zaključuje da treba proučavati kulturne i prirodne ljepote Dalmacije (u kojima nalazi neraskidivu povezanost), da se uzmogne razumjeti Vojnovića kao dramskog pisca i razumjeti onu duboku melankoliju kojom su prožeta njegova djela.

—NL, XLVII/1908, br. 63, str. 3.

33) VELIKI USPJESI VOJNOVIĆA

— Vijest da se 5. ožujka 1910. u krakowskom kazalištu davala »Dubrovačka trilogija« u prijevodu poljske književnice Helene d'Abancourt, koja je dulje boravila u Dubrovniku. Glavne uloge igrali su najbolji poljski umjetnici. Kaz. direktor A. Solski brzojavno je čestitao Vojnoviću na premijeri koja je »triumfalno uspjela«.

—NL, XLIX/1910, br. 20, str. 3.

34) VOJNOVIĆEV EKVINOCIJ

— Vijest da se u tršćanskom Narodnom domu davao Vojnovićev »Ekvinocij« u slovenskom prijevodu. *Edinost* javlja da je predstava sjajno ispala.

—NL, XLIX/1910, br. 20, str. 3.

35) SAVREMENI HRVATSKI PISCI G. 1910.

— Obavijest da će uz druge knjige, koje se navode, Društvo hrvatskih književnika kao svoje redovno izdanje u tekućoj godini objelodaniti »Proze« Iva Vojnovića.

—NL, XLIX/1910, br. 23, str. 3.

36) DUBROVAČKA TRILOGIJA U PRAGU

— Vijest da se češki »Narodni Divadlo« priprema još tekuće kaz. sezone (1909/10) prikazati Vojnovićevu »Dubrovačku trilogiju«. U tu je svrhu kazališna uprava poslala »poznatog arhitektu i estetu V. Mašeka« u Dubrovnik, da snimi sve monumentalne zgrade i interieure potrebite za dekoracije u Trilogiji. Dubrovačke novine javljaju o dolasku Mašeka i o njegovu oduševljenom radu oko sabiranja materijala. Mašek će kasnije u Zagreb da predoči Vojnoviću svoje snimke i nacрте i da s njim utanači potankosti za inscenaciju. Slavni češki dramaturg J. Kvapil stići se također u Zagreb na dogovor s autorom »Trilogije«.

—NL, XLIX/1910, br. 29, str. 3.

37) GOSTOVANJE HRVATSKE DRAME U DALMACIJI

— Vijest da će Hrvatska drama iz Zagreba, nakon gostovanja na Cetinju, gostovati u Splitu gdje će od novosti u repertoaru izvoditi i dramu iz dubrovačkog života u jednom činu »Sjene« od Vojnovića.

—NL, XLIX/1910, br. 64, str. 3.

38) HRVATSKA DRAMA U DALMACIJI

— Vijest da se Hrvatska drama, nakon gostovanja na Cetinju ustavila u Dubrovniku i da od domaćih autora na repertoaru uz ostale ima i dramu Iva Vojnovića »Ekvinocij«. Počasni članovi

Drame na gostovanju su M. Ružička-Strozzi i A. Fijan, ravnatelj Drame je Josip Bach a redatelj Ground i Raić-Lonjski.
—NL, XLIX/1910, br. 70, str. 3.

39) POLJAČKA SMOTRA O VOJNOVIĆU

— U poljskoj smotri *Swiat Slowianski* mladi poljski pisac Tad. Stan. Grabowski vrlo je laskavo pisao o Vojnovićevu književnom radu, prikazujući ga Poljacima u najljepšem svjetlu. U kratkom pregledu crta sadržaj svih njegovih novela, počevši od prve mu zbirke »Perom i olovkom«, pa do najnovijih. Osobito se vidi njegov talenat u opisivanju gospodskih salona Napulja, Pariza, Beča... U Vojnovićevim prvijencima Grabowski opaža utjecaj francuskog realizma, naročito Flaubertovih pripovijesti, a to se naročito tiče novele »U magli«, dok u »Sireni« pokazuje već samostalnost i sigurnost u uporabi vlastitih boja i ideja, a pripoviješću »Čemu?« već se javlja kao posve originalni i savršeni talent.
—NL, XLIX/1910, br. 74, str. 3.

40) POČAST KNJIŽEVNIKU

— Vijest da je Hrvatsko kazalište u Zagrebu proslavilo 25-godišnjicu književnog rada svog dramaturga Iva kneza Vojnovića izvanredno uspješnom prikazbom njegove »Dubrovačke trilogije«. Pjesnik je na otvorenoj pozornici, iza prvog čina, primio krasan srebreni lovor-vijenac, dar zagrebačkih gospođa i više kita cvijeća.
—NL, XLIX/1910, br. 90, str. 2.

41) POČASNI ČLAN

— Vijest da je »Matica srpska« iz Novog Sada imenovala conta Iva Vojnovića, prigodom njegova književnog jubileja, svojim počasnim članom. Čestitkama u povodu tog imenovanja pridružuje se i uredništvo *Narodnog lista*.
—NL, XLIX/1910, br. 92, str. 3.

42) VOJNOVIĆEVE NOVELE

— Vijest o izlasku Vojnovićevih »Novela« u izdanju Društva hrvatskih književnika. To je novo definitivno izdanje. I Strossmayer bio je uznesen tim djelom, piše izvjestitelj, i piscu je pretekao sjajnu literarnu budućnost u prigodnom pismu koje mu je uputio. Vojnović je naročitu pažnju posvetio jeziku u novelama, a popravio je, u odnosu na ranije izdanje, i psihološko crtavanje likova. Kako, dakle, u novelama ima dosta novoga, dobro je da su izašle u povodu Vojnovićeva jubileja.
—NL, XLIX/1910, br. 99, str. 3.

43) ĐACI VOJNOVIĆU

— Vijest da je u zagrebačkom kazalištu priređena poslijepodnevna predstava Vojnovićeve »Dubrovačke trilogije« namije-

njena đacima. Tom prigodom autoru su priređene burne ovacije a predan mu je i prigodan lovor-vijenac. Vojnović, duboko ganut, obratio se đacima: »Zaboravite na kavge i nesloge u našem narodu, uznesite se više, u slozi i ljubavi za narod i Hrvatsku!«

—NL, XLIX/1910, br. 100, str. 3.

44) NOVA DRAMA I. VOJNOVIĆA

— Izvješće da je V. napisao novu dramu iz suvremenog života, »Gospođu sa suncokretom«, te da će se još ove godine u Zagrebu prikazivati. Vojnović sprema još jednu dramu — »Imperatrix«.

—NL, L/1911, br. 3, str. 3.

45) VOJNOVIĆEVA ODA TOLSTOJU

— Vijest da je u zagrebačkom kazalištu održana svečana predstava u počast Tolstoju. Prikazivala se Batailleova dramati-zacija Tolstojeva »Uskrsnuća«. Prije predstave dramaturg conte Ivo Vojnović pročitao je svoju odu Tolstoju. Zagrebačke novine bile su pune oduševljenja za najnovije Vojnovićevo pjesničko djelo, a i izvjestitelj NL hvali pjesnikovo umijeće.

—NL, L/1911, br. 3, str. 3.

46) SVEČANOST SV. VLAHA

— Obavijest da će, kakav je običaj, na dan Sv. Vlaha Dubrovčani u Zadru održati svečanost. U dvorani Hrv. čitaonice u Zadru Vinko Kisić će držati konferencu o »Dubrovačkoj trilogiji« Iva Vojnovića.

—NL, L/1911, br. 7, str. 2.

47) KONFERENCA O DUBROVAČKOJ TRILOGIJI

— Izvješće da je »uz najveću pažnju i ganuće občinstva« V. Kisić održao u prepunoj dvorani Hrv. čitaonice u Zadru predavanje o »Dubrovačkoj trilogiji« I. Vojnovića.

—NL, L/1911, br. 10, str. 2.

48) IVO VOJNOVIĆ

— Vijest da je uredništvo NL za jubilarni broj primilo od I. Vojnovića iz Mletaka prvi prizor njegove nove drame »Gospođa sa suncokretom (San mletačke noći)«, uz »ganutljivo pismo posvećeno Narodnom Listu i uspomeni blagopokojnog otca dr. Koste Vojnovića«.

—NL, L/1911, br. 90, str. 1.

49) IVO VOJNOVIĆ

— Vijest da će poznata pariška knjižarska tvrtka »La Renaissance du livre« u svojoj antologiji najboljih djela svjetske knjiž. »Les milles nouvelles« izdati i knjigu I. Vojnovića. Podatke o književnom radu pisca poslao je Rikard Katalinić Jeretov iz Zadra.
—NL, L/1911, br. 28, str. 3.

50) VOJNOVIĆEVA DRAMA

— Vijest da će Matica dalmatinska preuzeti na sebe izdavanje nove Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom« koja je čitana na sceni zagrebačkog kazališta. Ta će Vojnovićeva knjiga, koja će se izdati dogodine, biti prva edicija među knjigama Matice hrvatske, prema ugovoru sklopljenom između tih društava. »Ljepšom radnjom naša »Matica« nije mogla započeti novu periodu svog života«.

—NL, L/1911, br. 101, str. 3.

51) ODGOĐENO ČITANJE

— Vijest da je čitanje Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom«, koje se moralo održati u Hrvatskom kazalištu u Zagrebu, bilo odgođeno jer je I. Vojnović, koji dolazi iz Italije, bio zadržan u Trstu »radi sanitetskih obzira«. Dramu je imao čitati autor.

—NL, L/1911, br. 102, str. 2.

52) VOJNOVIĆEV USPJEH U ZAGREBU

— Vijest da je uspjeh Vojnovićeve »Gospođe sa suncokretom« u zagrebačkom Glazbenom zavodu bio »upravo veličanstven«.

—NL, LI/1912, br. 4, str. 2.

53) VOJNOVIĆEVA DRAMA

— Vijest o uspjehu drame »Gospođa sa suncokretom« koju je autor čitao pred zagrebačkom publikom. Slijedi informacija da će Vojnović tu dramu čitati i u Splitu u foayeru kazališta. Na kraju se izvjestitelj pita: »Ne bi li se mogao zaustaviti i u Zadru? Stavimo na srce Matici Dalmatinskoj, koja je uzela u nakladu Vojnovićeve drame, da se sporazumi s njima, pa priredi literarnu večer u dvorani Čitaonice«.

—NL, LI/1912, br. 5, str. 3.

54) GOSPOĐA SA SUNCOKRETOM

— Vijest da će Ivo Vojnović prirediti čitanje svoje drame, nakon nastupa u Zagrebu i na Rijeci, i u Zadru, i to 29. siječnja 1912. u dvorani Hrvatske čitaonice.

—NL, LI/1912, br. 8, str. 3.

55) IVO VOJNOVIĆ

— Opširan prikaz književne večeri u Zadru na kojoj je Ivo Vojnović pročitao svoju dramu »Gospođa sa suncokretom«. »Publika je bila pod silnim dojmom, te je na koncu umjetniku priredila velike ovacije«.

—NL, LI/1912, br. 9, str. 3.

56) VOJNOVIĆEVA VEČER

— Vijest da je u dvorani Hrvatske čitaonice u Zadru 29. siječnja 1912. I. Vojnović pročitao svoju dramu »Gospođa sa suncokretom«. Vojnovića je pozdravio predsjednik Matice dalmatinske dr. Perković, a Vojnović se prigodnom besjedom zahvalio svim prisutnima.

—NL, LI/1912, br. 9, str. 3.

57) VOJNOVIĆ U SPLITU

— Vijest da je društvo »Medulić« priredilo Vojnoviću oproštajnu večer pred njegov odlazak iz Splita.

—NL, LI/1912, br. 12, str. 3.

58) KULTURNA POTREBA

— Dopis u kojem se izvještava o književnoj večeri, održanoj u foayeru splitskog kazališta, na kojoj je I. Vojnović čitao svoju dramu »Gospođa sa suncokretom«. Izvjestitelj se tuži na sramotno mali posjet publike na Vojnovićevoj večeri i zalaže se za organizirano razvijanje kulturnih potreba u Splitskana.

—NL, LI/1912, br. 13, str. 3.

59) VOJNOVIĆEV USPJEH U DUBROVNIKU

— Vijest da je Ivo Vojnović doživio veliko slavlje u Bondinu kazalištu 10. veljače 1912. čitajući svoju dramu »Gospođa sa suncokretom«, te da su mu priređene prave ovacije. Prof. Kriletić pozdravio ga je »zanosnim govorom«, a iza predstave priređen je banket njemu u čast.

—NL, LI/1912, br. 13, str. 4.

60) SKUPŠTINA MATICE DALMATINSKE

— Obavijest o vezama MD s književnikom I. Vojnovićem u proteklom periodu, posebno o organiziranom čitanju »Gospođe sa suncokretom« i »Smrti majke Jugovića«, koje je organizirala Matice dalmatinska, a čitao autor.

—NL, LI/1912, br. 21, str. 1.

61) VOJNOVIĆEV USPJEH U BEOGRADU

— Vijest da je Vojnović doživio velik uspjeh u Beogradu pri čitanju svoje drame »Gospođa sa suncokretom«. Prenešeni su dijelovi kritikâ iz beogradskih novina *Piemont* i *Trgovački Glasnik*.

—NL, LI/1912, br. 23, str. 1. (Podlistak)

62) VOJNOVIĆEVO SLAVLJE U BEOGRADU

— Izvješće o Vojnovićevu čitanju u velikoj dvorani beogradske gimnazije svojih djela »Allons enfants« i »Oda Tolstoju«. Pred »spontanim i veličajnim ovacijama pjesnik nije mogao svladati suze« piše izvjestitelj. Vijest da Savez beogradskih drama prikazuje za dobrotvorne svrhe Vojnovićev »Suton« u režiji samog pjesnika. Prijestolonasljednik Aleksandar je izričito tražio od Vojnovića da dođe u Beograd na premijeru svoje »Gospođe sa suncokretom«.

—NL, LI/1912, br. 24, str. 3.

63) VOJNOVIĆ O SVOJIM KNJIŽEVNIM OSNOVAMA

— Objavljen je dio Vojnovićeva razgovora iz *Tribune*. Vojnović se namjerava posvetiti pisanju drame »Imperatrix«. »U njoj bi bila glavna junakinja poginula austrijska carica Jelisava, ali kao žena. Ja mislim da kroz nju obradim sve udovice vladalaca poginulih u atentatima i da u toj drami iznesem svu nemoć onih koji su svemoćni.« Vojnović također kani napisati dramu koja bi govorila o potresu u Dubrovniku 1667.

—NL, LI/1912, br. 26, str. 3.

64) VELIKI USPJEH VOJNOVIĆEVE DRAME

— Izvješće o uspjehu Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom« u zagrebačkom kazalištu, 25. svibnja 1912. Nakon drugog čina Vojnoviću su priređene »silne ovacije«. Prepuno kazalište htjelo je vidjeti pjesnika dvadesetak puta. »Hrvatska umjetnost slavi s Vojnovićem novi trijumf« — zaključuje izvjestitelj.

—NL, LI/1912, br. 42, str. 3.

65) JOŠ O VOJNOVIĆEVOJ DRAMI

— Vijest da je Vojnović otišao u Beograd gdje će uskoro biti premijera njegove drame »Gospođa sa suncokretom«. Mađarski književnik Lengyel koji je bio na predstavi u Zagrebu napisao je u podlistku mađarskog lista *Budapest Presse* članak o Vojnoviću, nazivajući ga jednim od najzanimljivijih i najvrednijih kazališnih autora Europe. Ravnatelj peštanskog kazališta Beöthy tražio je od Vojnovića dozvolu da djelo prevede na mađarski jezik

i da ga prikazuje u svom kazalištu. »Gospođa sa suncokretom« predviđa se i na češki te će biti prikazivana u Narodnom kazalištu u Pragu.

—NL, LI/1912, br. 44, str. 3.

66) VOJNOVIČEV USPJEH U BEOGRADU

— Vijest da je beogradsko kazalište već nekoliko dana rasprodano za predstavu »Gospođa sa suncokretom«, za svih pet izvedbi. Djelo se prevodi i na ruski jezik za kazališta u Moskvi i Petrogradu.

—NL, LI/1912, br. 48, str. 3.

67) USPJEH VOJNOVIĆA U BUDIMPEŠTI

— Vijest da je u Budimpešti 8. X. 1912. bila premijera Vojnovičeve drame »Gospođa sa suncokretom«, te da je »polučila velik uspjeh«. Sav budimpeštanski tisak piše velikim priznanjem o tom djelu.

—NL, LI/1912, br. 81, str. 2.

68) EPILOG MAJCI JUGOVIĆA

— Vijest da je I. Vojnović »zanesen pobjedama na Balkanu« napisao novo pjesničko djelo kao epilog svom djelu »Smrt majke Jugovića«. Vojnović će to djelo prvi put čitati u Pragu prigodom premijere »Smrti majke Jugovića« u Narodnom Divadlu u proscinu.

—NL, LI/1912, br. 92, str. 2.

69) VOJNOVIČEV USPJEH U PRAGU

— Vijest da je 6. prosinca 1912. u praškom Narodnom Divadlu prikazana Vojnovičeva drama »Smrt majke Jugovića« u češkom prijevodu. Bio je prisutan i autor te je čitao »Epilog« epopeji. »Uspjeh u Pragu, kako nam javlja dr. Bjelovučić, bio je veličanstven. Vojnović je 20 puta izazivan i okićen lovor-vijencima«.

—NL, LI/1912, br. 97, str. 3.

70) IVO VOJNOVIĆ

— Vijest da je Voinović oputovao iz Praga i krenuo za Dubrovnik. Izjavljuje da kani »dokončati svoje novo dramatsko djelo, u kojem iznosi život i patnje srbskog učitelja u Macedoniji«. Čim bude gotovo, donijet će ga u Prag da se izvede na pozornici.

—NL, LI/1912, br. 102, str. 2.

71) VOJNOVIČEVA PJESMA

— »Epilog Smrti majke Jugovića« (kao IV. pjevanje) izišlo je tiskano i latinicom u nakladi samog pisca.

—NL, LII/1913, br. 1, str. 3.

72) NOVA VOJNOVIĆEVA DRAMA

— Vijest da je Ivo Vojnović završio svoju novu dramu »Lazarovo Vaskrsenje«.

—NL, LII/1913, br. 13, str. 3.

73) VOJNOVIĆEVA DRAMA

— Obavijest da će se u travnju u poljskom gradu Krakowu izvoditi »Gospođa sa suncokretom«. Glavnu ulogu igrat će poznata poljska glumica Irene Solska koju, kako piše izvjestitelj, prozvaše »slavenskom Duse«. Također vijest da će Vojnović uskoro dovršiti svoju novu dramu »Jer su Velesile tako htjele!« kojoj je sadržaj junaštvo Laze Kujundžića »slavnog srbskog komite«.

—NL, LII/1913, br. 19, str. 3.

74) SKUPŠTINA MATICE DALMATINSKE

— Vijest da je MD prošle godine primila od I. Vojnovića dramu »Gospođa sa suncokretom«, koja je izišla kao izvanredno izdanje Matice hrvatske.

—NL, LII/1913, br. 23, str. 1.

75) VOJNOVIĆEVA NOVA DRAMA

— Vijest da je Vojnović završio svoju dramu »Jer Velesile taho hoće«. Slijedi kratki sadržaj drame, te obavijest da su rukopisi drame već poslani pozornicama u Beogradu, Zagrebu i Pragu, a u Parizu se djelo prevodi na francuski.

—NL, LII/1913, br. 24, str. 2.

76) LAZAROVO USKRSNUĆE. (Nova Vojnovićeva drama.) Iz praškog *Narodnog Obzora* pretiskan je prilog u kojem dopisnik tih novina iz Dubrovnika razgovara s Ivom Vojnovićem.

NL, LII/1913, br. 27, str. 1. (Podlistak)

77) VOJNOVIĆEV USPJEH

— Izvješće o uspješnom izvođenju Vojnovićeve drame »Gospođa sa suncokretom« u Krakowu, te njegova »Ekvinocija« u Lavovu.

—NL, LII/1913, br. 31, str. 3.

78) LAZAREVO VASKRSENJE

— Vijest da je to Vojnovićevo djelo izašlo kao šesta edicija Matice srpske u Dubrovniku.

—NL, LII/1913, br. 61, str. 3.

79) NAGRAĐENA DRAMA

— Vijest da je srpski kralj Petar nagradio najnovije Vojnovićevo djelo »Lazarevo Vaskrsenje«.

—NL, LII/1913, br. 64, str. 2.

80) NOVA VOJNOVIĆEVA DJELA

— Vijest prenesena iz dubrovačke *Crvene Hrvatske* u kojoj stoji da je Vojnović prihvatio ponudu intendanta zagrebačkog kazališta Treščeca da dramatizira Mažuranićevo djelo »Smrt Čenđić-age«, te da će 1914. završiti svoju već započetu dramu »Imperatrix«.

NL, LIII/1914, br. 18, str. 2.

81) NEZGODA KNJIŽEVNIKA

— Vijest da se zdravlje Ive Vojnovića pogoršalo. On je naime zbog očne bolesti sasvim izgubio vid na jednom oku. Kako sad slabo vidi, vraćajući se od jednog prijatelja, pao je i slomio ruku. Izvjestitelj želi što prije ozdravljenje gospara Iva.

—NL, LV/1916, br. 77, str. 3.

82) VOJNOVIĆEVA DRAMA

»Gospođa sa suncokretom« u preradbi Karla Vollmällera, stavljena je na ovogodišnji repertoar »Residenz — Theatra« u Berlinu.

—NL, LVI/1917, br. 74, str. 2.

83) NARODNI DAR IVU VOJNOVIĆU

— Opširan »Proglas« prenesen iz *Hrvatske njive* kojim se poziva hrvatska inteligencija da 9. listopada — kada Ivo Vojnović navršava 60 god. života — dade narodni dar »tom velikom pjesniku našeg naroda«. *Narodni list* se pridružuje tom proglasu, pozivajući hrvatsku i srpsku inteligenciju u Dalmaciji da se tom pozivu odazove kako bi »naša Dalmacija, rodna zemlja Iva Vojnovića, bila dično zastupljena u narodnom daru zaslužnom sinu, velikom umjetniku«.

NL, LVI/1917, br. 77, str. 2.

84) RAZGOVOR S PJESNIKOM CONTE IVOM VOJNOVIĆEM

— Iz *Novosti* (II/1917, br. 256, str. 2) prenesen kompletni razgovor suradnika tog lista s pjesnikom povodom 60. rođendana, objavljen je u podlisku. Vojnović opširno opisuje svoje hapšenje, boravak u šibenskom zatvoru, svoje provođenje kroz Split, sve do dolaska u zagrebačku Bolnicu Milosrdnih sestara.

—NL, LVI/1917, br. 78, str. 1—2.

85) ČESI ZA VOJNOVIĆA

— Vijest da Češko kazalište priređuje 9. listopada, prigodom 60. godišnjice Iva Vojnovića, »Vojnovićevu večer«. Prikazivat će se njegova »Dubrovačka trilogija«. I Česi skupljaju narodni dar za Vojnovića. Pisac je pozvan na proslavu u Prag gdje mu je ujedno ponuđeno liječenje kod poznatog okulista dr. Dehla.

—NL, LVI/1917, br. 78, str. 2.

86) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest da je u Zadru osnovan odbor koji će se brinuti da taj grad bude dostojno zastupljen pri sakupljanju narodnog dara za Vojnovića. Prilozi se predaju u Hrvatskoj čitaonici u Zadru.

—NL, LVI/1917, br. 78, str. 2.

87) VOJNOVIĆEV JUBILEJ

— Vijest da je Zagreb 9. listopada 1917. u kazalištu priredio proslavu šezdesete godišnjice Iva Vojnovića. Autor bilješke osvrće se na dosadašnji piščev književni opus u povodu njegova jubileja.

—NL, LVI/1917, br. 80, str. 3.

88) VOJNOVIĆEVO SLAVLJE

— Prikaz svih događaja kojima je Zagreb obilježio jubilej Iva Vojnovića, 60 god. njegova života. Nakon opširnog osvrta na sve svečanosti, uvodničar *Narodnog lista* naglašava da sve ogromno oduševljenje Zagrepčana za Vojnovića nije samo literarnog karaktera; to je velika spontana političko-narodna manifestacija »Vojnoviću mučeniku, Vojnoviću taocu, Vojnoviću koji je nevin izašao iz zatvora«. »Što ih više tlačite to su oni našem srcu bliži i miliji — tako postupa narod koji vjeruje u svoju slobodu«, završava izvjestitelj.

—NL, LVI/1917, br. 81, str. 1.

89) MILNA ZA VOJNOVIĆA

— Vijest da je u Milni osnovan odbor za narodni dar Ivu Vojnoviću. Do sada se sakupilo 400 K, a daljnje sabiranje slijedi.

—NL, LVI/1917, br. 81, str. 2.

90) NARODNI DAR

— Vijest da je u Zadru sakupljanje priloga za narodni dar I. Vojnoviću naišlo na velik odaziv. Poziv građanima Biograda, Novigrada, Obrovca, Benkovca, Kristanja, Paga, Raba itd, da se odzovu u što većem broju toj akciji.

—NL, LVI/1917, br. 81, str. 2.

91) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest iz *Hrvatske države* da je do sada za narodni dar Vojnoviću samo u gradu Zagrebu sakupljeno 50.000 K. *Primorske novine* sabraše do sada na Rijeci i Sušaku preko 7.000 K. Iz Praga javljaju *Narodnom listu* da je tamo sakupljeno 500 K.

—NL, LVI/1917, br. 82, str. 2.

92) PJESNIKOVA ZAHVALA

— Pismo Iva Vojnovića iz Zagreba, od 11. listopada 1917, u kojem se pjesnik osvrće na proslavu svoje 60. godišnjice u zagrebačkom kazalištu.

—NL, LVI/1917, br. 82, str. 2.

93) STUDIJA O VOJNOVIĆU

— Vijest da će u Sarajevu tamošnja Hrvatska knjižara (Ostojić i drugovi) objelodaniti studiju »Ivo Vojnović Užički« iz pera Arsena Wenzelidesa. Knjiga se dijeli u šest poglavlja a govori o dosadašnjem Vojnovićevom književnom radu.

—NL, LVI/1917, br. 83, str. 1.

94) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest iz Metkovića da su tamo sabrali narodni dar u iznosu 550 K i svotu otpremili nositelju te akcije *Hrvatskoj njivi* u Zagreb. NL, LVI/1917, br. 83, str. 2.

95) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— U Obrovcu je sakupljeno 200 K, u Novigradu 100 K i u Beču 100 K za narodni dar Vojnoviću.

—NL, LVI/1917, br. 84, str. 2.

96) VOJNOVIĆ NOVINARIMA

— Vijest da je Hrvatsko novinarsko društvo čestitalo Vojnoviću njegov jubilej. On im se zahvaljuje prigodnim pismom.

—NL, LVI/1917, br. 85, str. 1—2.

97) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest da je u Jelsi za narodni dar sakupljeno 2410 K, a sakuplja se i dalje, isto i u Vrlici gdje je do sada sakupljeno K 251 i u Sinju 3000 K. Navedena su i sva imena darovatelja u pojedinim mjestima.

NL, LVI/1917, br. 85, str. 2.

98) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest da je u Pragu sakupljeno još 10 K, u Igranima 10 K, u Biogradu n/m K 252. Poziv rodoljubima u Zadru da požure s priložima.

—NL, LVI/1917, br. 85, str. 2.

99) ZA NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— U Tijesnu je sakupljeno K 100 a u Rabu K 20. Navedena su sva imena darovatelja.

—NL, LVI/1917, br. 86, str. 2.

100) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— U Makarskoj je sakupljeno 620 K, u Igranima još 15 K, te u Osijeku 2 000 K za narodni dar Vojnoviću.

—NL, LVI/1917, br. 87, str. 2.

101) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest da je zadarski odbor zaključio sabiranje doprinosa za narodni dar Ivu Vojnoviću. Sve skupa sabrano je 3.560 K. Od toga je u Zadru sabrano 2.502, a preko *Narodnog lista* primljeno je iz Obrovca K 200, iz Novigrada 100, iz Beča 100, Paga 10, Biograda n/m 252, Igrana 25, Vrlike 251, Tijesna 100, Raba 20; ukupno 1.058 K. Novac je odmah poslan u Zagreb *Hrvatskoj njivi*.

—NL, LVI/1917, br. 87, str. 2.

102) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— U Donjim Kaštelima sakupljeno je 1.141 K. Slijedi popis darovatelja. »Diletantsko pozorišno društvo« u Splitu priredit će svečanu predstavu na kojoj će izvesti Vojnovićev »Ekvinocij«. Sav prihod bit će namijenjen narodnom daru. U Milni je za Vojnovića sakupljeno 476. K.

NL, LVI/1917, br. 88, str. 2.

103) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Splitski je odbor sakupio 7.949 K. Kako su neki iznosi već prije bili poslani u Zagreb, u Splitu je ukupno sakupljeno oko 10.000 K. Iz Janjine pišu da su sabrali 300 K i odpremili u Zagreb.

NL, LVI/1917, br. 90, str. 2.

104) ZA NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Akciji hrvatskih umjetnika za narodni dar Ivu Vojnoviću odazvaše se iz Dalmacije umjetnici Vidović, Miše, Katunarić, Meneghello, Dinčić, Uvodić i Betizza. Oni su već neke svoje radove poslali u Zagreb.

NL, LVI/1917, br. 91, str. 1.

105) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest iz *Hrvatske njive* da će konačni rezultat prikupljanja narodnog dara za Ivu Vojnovića premašiti 100.000 K. »Kao prvi narodni dar jednom našem pjesniku i književniku nesumnjivo utješljiva pojava«, zaključuje izvjestitelj.

106) VOJNOVIĆ U SPLITU

— Priopćeno pismo koje je dr. Gajo Bulat primio od Iva Vojnovića i dao ga objaviti u *Narodnom listu*. U pismu se Vojnović zahvaljuje »cijelom ljubljenom Splitu« na »narodnom daru«.

—NL, LVI/1917, br. 94, str. 2.

107) ZA NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Odbor za sakupljanje doprinosa iz Supetra na Braču sakupio je iznos od K 545. Slijedi popis darovatelja.

—NL, LVI/1917, br. 94, str. 2.

108) GRAD ZAGREB ZA VOJNOVIĆA

— Vijest da je gradsko vijeće u Zagrebu izglasalo 5.000 K za narodni dar Ivu Vojnoviću.

—NL, LVI/1917, br. 96, str. 2.

109) PREDAVANJE O VOJNOVIĆU

— Vijest da je dr. J. Nagy, slavist i činovnik kod dvorskog arhiva u Beču, održao 3. prosinca 1917. god. u »Slovenskoj Besedi« u Beču vrlo uspješno predavanje o Vojnoviću, te da su bili zastupljeni svi slavenski krugovi u Beču.

NL, LVI/1917, br. 97, str. 2.

110) STUDIJA O VOJNOVIĆU

— Prikaz knjige A. Wenzelidesa: »Ivo Vojnović«.

NL, LVI/1917, br. 97, str. 2.

111) ZA NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest da je u Jelsi prikupljeno K 634 u drugoj akciji za narodni dar Vojnoviću. Prvi put je bilo sakupljeno K 2.410, što sve skupa čini 3.044 K.

—NL, LVI/1917, br. 97, str. 2.

112) NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Vijest da je Seoska blagajna u Biogradu n/m poslala za narodni dar Ivu Vojnoviću 50 K, a rodoljubi iz Šestanovaca K 120.
—NL, LVI/1917, br. 99, str. 2.

113) VOJNOVIĆEV IMPERATRIX

— Vijest da je I. Vojnović 8. prosinca 1917. čitao u Gospojinskom klubu u Zagrebu svoju dramu »Imperatrix«, te da će drugi i treći čin te drame početi izlaziti u časopisu *Književni jug*.
—NL, LVI/1917, br. 99, str. 2.

114) VOJNOVIĆEVA VEČER U BEČU

— Vijest o predavanju dr. Josipa Dragutina Nagy »Ivo conte Vojnović« u bečkoj »Slovanskoj Besedi«. Navedene su najistaknutije ličnosti koje su bile na predavanju. Predavanje je završeno burnim odobravanjem.
—NL, LVI/1917, br. 99, str. 1.

115) NARODNI DAR ZA VOJNOVIĆA

— Pismo Ante Franića, narodnog zastupnika, iz Mostara, u kojem javlja da je između svojih drugova vojnika 22. pješačke pukovnije u Mostaru sakupio čak 1.250 K. za narodni dar Ivu Vojnoviću. »Narod koji se i u takvim prilikama haran sjeća svojih velikana, neće i ne može propasti. On je zreo za slobodu i neovisnost«, piše Franić.
—NL, LVI/1917, br. 100, str. 2.

116) PREDAVANJE

— Vijest da 19. prosinca 1917. u Zadru o Ivi Vojnoviću drži predavanje Vinko Kisić.
—NL, LVI/1917, br. 100, str. 3.

117) PROSLAVA VOJNOVIĆEVE ŠEZDESET GODIŠNJICE U SPLITU

— Opširan prikaz Vojnovićeve večeri u splitskom kazalištu. Hrvatsko kaz. društvo je 15. i 16. prosinca 1917. izvelo njegovu dramu »Ekvinocijo« pred prepunim kazalištem. Na završetku izvedbe klicalo se Vojnoviću i pjevale su se »Lijepa naša« i »Oj Slaveni«.
—NL, LVI/1917, br. 101, str. 2.

118) KNJIŽEVNI JUG

— Vijest da se u prvom broju, između ostalih autora, javio i Ivo Vojnović svojom dramom »Imperatrix«.
—NL, LVI/1917, br. 102, str. 2.

119) ZA NARODNI DAR VOJNOVIĆU

— Obavijest da je uredništvo primilo od c. i k. natporučnika Milana pl. Ivaniševića 10 K za narodni dar Ivu Vojnoviću te da je novac poslan *Hrvatskoj njivi* u Zagreb.

—NL, LVII/1918, br. 4, str. 2.

120) VOJNOVIĆ U OSIEKU

— Vijest da je Vojnović boravio u Osijeku. Već na kolodvoru, 31. siječnja, kad je stigao, pozdravio ga je zast. dr. Kraus kome je pjesnik ganuto zahvalio. Đaci su ispregli kola i odvezli ga, uz veliku povorku, u svratište Royal. 1. veljače u kazalištu je bila proslava. Nakon prve slike iz tragedije »Allons enfants« bili su izrečeni prigodni govori i predani darovi i vijenci pjesniku. Dan kasnije bila je pučka predstava »Trilogije« s predavanjem dr. Prohaske. Slijedeći dan Vojnović je u dvorani trg. obrtničke komore čitao svoje najnovije djelo »Imperatrix«. Čist prihod, na izrazitu želju autorovu, ide u korist bosansko-hercegovačke djece.

NL, LVII/1918, br. 11, str. 1—2.

121) IZGON KNEZA VOJNOVIĆA IZ PRAGA

— Vijest iz bečkih novina da je Vojnović, koji je nakon proslave »Narodnog Divadla« ostao u Pragu, dobio izgon, te morao za 24 sata ostaviti Prag.

—NL, LVII/1918, br. 34, str. 2.

122) VELIKI UMJETNIK VELIKOM PJESNIKU

— Vijest da je slikar Vlaho Bukovac izložio u knjižari J. Trpinca u Zagrebu portret Iva Vojnovića, slikan prigodom njegova boravka u Pragu gdje je Bukovac profesor na praškoj akademiji umjetnosti. Za sam portret izvjestitelj veli da je »upravo vanredan ... miran i intiman«.

—NL, LVII/1918, br. 41, str. 2.

123) GLASOVITI NAŠ SLIKAR

—Osvrt na Vojnovićev portret koji je naslikao V. Bukovac i uz još neke izložio ga u Zagrebu. »Vojnović se na slici ne drži kao čovjek koji zna da ga tko slika, rekao bih da se drži nehajno«, piše izvjestitelj.

—NL, LVII/1918, br. 45, str. 2.

b) *Literatura o Ivu Vojnoviću u zadarskoj periodici.*

1) [ČUKA, Jakov.] Ivo Vojnović hrvatski pripovjedač. *Narodni list*, XXVI/1887, br. 71, str. 1; br. 72, str. 1—2; br. 73, str. 1.

—Taj Čukin rad kasnije je objavljen u 62. knjizi »Pet stoljeća hrvatske književnosti«, str. 261—270.

2) S. Psyche. Komediya u tri čina. Napisao Ivo Vojnović. *Narodni list*, XXIX/1890, br. 16, str. 1—2; br. 17, str. 1—2.

3) [ŠEGVIĆ, Kerubin.] »Psyche« I. Vojnovića *Hrvatska*, V/1890, br. 9, str. 2.

— Pseud.: H. Š.

4) POLITEO, Dinko. Dvie knjižice. *Narodni list*, XXXII/1893, br. 55, str. 1; br. 56, str. 1.

—I. Vojnović: Gundulićev san: dr. Lujo Vojnović: Vogj kroz Dubrovnik i okolna mjesta.

5) [ČUKA, Jakov.] Prijegled hrvatske književnosti. *Glasnik Matice dalmatinske*, I/1901, sv. 1, str. 77—86.

6) ŠEGVIĆ, Kerubin. Dalmatinski pripovjedači. *Glasnik Matice dalmatinske*, II/1902, sv. 3, str. 250—266.

—M. Casotti, Šćepan Mitrov Ljubiša, S. Matavulj, V. Vuletić, Vukasović, M. Vodopić, N. Simić, I. Ujević, J. Carić, I. Vojnović i I. Cippico.

7) [ANDRIĆ, Nikola.] Vojnovićeva »Dubrovačka trilogija. *Smotra dalmatinska*, XVI/1903, br. 35, str. 1—2.

—Inicijal: Fr. Članak povodom premijere ovog djela u Zagrebu.

8) WENZELIDES, Arsen. Ivo Konte Vojnović. *Narodni list*, XLII/1903, br. 33, str. 1; br. 34, str. 1. (Podlistak)

9) ... Smrt Majke Jugovića. Dramska pjesma u tri pjevanja, napisao Ivo Vojnović. *Narodni list*, XLV/1906, br. 35, str. 1—2.

10) ... Dramaturg Ivoconte Vojnović. *Narodni list* XLVI/1907, br. 51, str. 1.

— Preud.: Henyl. Do potpisa stoji: Zagreb, koncem lipnja [1907]

11) WENZELIDES, Arsen. Ivo Vojnović. *Svačić*, VII/1910, str. 147—153.

12) CVJETIŠA [Teg.], Frane. »Smrt Majke Jugovića« u Narodnom Divadlu u Pragu. *Narodni list*, LI/1912, br. 98, str. 1.

13) KISIĆ, V[inko]. »Gospodja sa Suncokretom«. *Narodni list*, LI/1912, br. 9, str. 1—2.

—Osvrt na djelo Iva Vojnovića.

14) PETRAVIĆ, Ante. Književnost (u Dalmaciji zadnjih pedeset godina). *Narodni list*, LI/1912, jub. br. str. 91—92.

15) PERKOVIĆ, M[irko]. Nešto o feljtonu »Narodnog lista« kroz pedeset godina njegova opstanka. *Narodni list*, LI/1912, jub. br. str. 95—96.

16) I[LIJIĆ], Stj[epko]. »Rasegna Contemporanea« o Ivu Vojnoviću. *Narodni list*, LII/1913, br. 55, str. 1.

—Inicijali: Stj. I.

—Osvrt na napis talijanskog knjiž. kritičara Aleksandra Voltolinija u rimskoj knjiž. reviji *Rasegna Contemporanea* pod naslovom »Uno scrittore balcanico« (Jedan balkanski književnik), koji govori o književnom radu Iva Vojnovića.

17) K[ISIĆ], V[inko]. Dvie pjesme. (Ivo Vojnović: »Smrt Majke Jugovića« četvrto poglavlje. —Dr. A. Tresić-Pavičić: »Ko ne dođe na boj na Kosovo«.) *Narodni list*, LII/1913, br. 3, str. 1—2.

18) SCRUTATOR. U Šibenskoj tamnici. (Knez Vojnović kao taoc. —Humor u sužanjstvu. — Kneževa kanarinka.) *Narodni list*, LVI/1917, br. 86, str. 1—2.

—Iz *Jutarnjeg lista*.

19) ... Ivo Vojnović i Akordi. *Narodni list*, LVI/1917, br. 83, str. 1. (Podlistak)

20) ... Ivo Vojnović i Akordi. (Nakladni zavod »Jug«.) *Narodni list*, LVI/1917, br. 90, str. 1.

21) IVANIŠIN, Nikola. Jedan lapadski motiv u Vojnovićevu djelu. *Radovi Filozofskog fakulteta*, Zadar, 1960, sv. 1.

22) BOŽOVIĆ, Vladimir. Ivo Vojnović i Flober. *Zadarska revija*, XI/1962, br. 4, str. 311—314.

23) IVANIŠIN, Nikola. Vojnovićev književni eksperiment u »Vien-cu« 1880. *Radovi Filozofskog fakulteta*, Zadar, 1964, sv. 5.

24) IVANIŠIN, Nikola. Pristup »Dubrovačkog trilogiji I. Vojnovića«. *Zadarska revija*, XV/1966, br. 5.

25) IVANIŠIN, Nikola. Lapadski soneti Iva Vojnovića. *Radovi Filozofskog fakulteta*, Zadar, 1970, sv. 9, str. 65—84.

26) IVANIŠIN, Nikola. Dramski likovi i postupci u »Ekvinociju« Iva Vojnovića. *Radovi Filozofskog fakulteta*, Zadar, 1976, sv. 14—15, str. 185—206.

27) KOŠUTIĆ - BROZOVIĆ, Nevenka. Uloga Zadra u književnom životu hrvatske Moderne. *Radovi Filozofskog fakulteta*, Zadar, 1976, sv. 14—15, str. 280—281.

c) *Važniji spomen o I. Vojnoviću u knjigama izašlim u Zadru*

1) MARJANOVIĆ, Milan. Iza Šenoe, Zadar, 1906, str. 168.

— O »Dubrovačkoj trilogiji«.

2) MAŠTROVIĆ, Vjekoslav. Spomendani grada Zadra, Zadar, 1946, str. 69.

— O životu i književnom djelu Iva Vojnovića.

d) *Prikazi knjiga o Ivu Vojnoviću.*

1) ... »Ivo Vojnović«. *Narodni list*, LVI/1917, br. 97, str. 2.

—Prikaz knjige Arsena Wenzelidesa: Ivo Vojnović, Sarajevo, 1917.

(Primljeno na 2. sjednici Razreda za suvremenu književnost JAZU od 14. ožujka 1979.)

IVO VOJNOVIĆ AND ZADAR

Summary

The eminent Croatian writer Ivo Vojnović was in different ways linked with Zadar where he spent a number of years working for the city cultural institutions and publishing some of his works in the city periodicals.

In the period from 1877 till 1880 I. Vojnović collaborated in *Narodni list* sending his reports on cultural events in Zagreb, the capital of Croatia. These were at the same time his first published works. The poet lived in Zadar two times (1889—1891 and 1899—1903). At that time a number of eminent Croatian writers lived in Zadar, too (V. Nazor, J. Čuka, M. Begović, R. Katalinić-Jeretov, etc.). Working for the Dalmatian Government, Ivo Vojnović was not in friendly relations with them; he was always in company with high officials, mostly Austrians and Italians.

In 1903 he acted for the secretary of the literary and scientific association *Matica Dalmatinska* and became the editor in chief of its literary magazine *Glasiló Matice Dalmatinske*. Having gathered a number of collaborators and quality works, the magazine was at the high level of quality in numbers that Ivo Vojnović edited. In the same year he was a reporting official of the Theatre Censor Council. At the first meeting he gave a negative critique of Viktor Car Emin's drama »Zimsko sunce« for which he said it would not be opportune to play because of the political reasons. The other Council members were of different opinion; the drama was soon played in Split.

There was something like a scandal at *Matica Dalmatinska* in connection with publishing of his drama »Gospodja sa suncokretom« (A Lady with a Sunflower). Numerous documents and correspondence about it have been preserved. The poet read his drama at the Literary Evening at the Croatian Reading Room (1912). He published some of the fragments in *Narodni list*, the paper which followed his literary work and informed its readers of it. The author read another work with success at the Literary Evening in Zadar; it was his drama »Smrt Majke Jugovića«.

He published 13 bibliographic units in the Zadar periodicals. Numerous are reports of him. His stay in Zadar and his cultural activity left some traces in the city and enriched its literary history. But it has not been found out how Zadar influenced his literary work. The fact is that in Zadar he was working at his most important things: *Dubrovačka trilogija* and others.